

सन् १८२७ चैमूळकायदे
यपुरवणी त्यापुढील अकर

यांचे

अल्पश्रमानें ज्ञान होण्या करितां
सोलापूर जिल्ह्यांतील विनायक नरसिंह देशपांडे परग-
णे अलमेल वकील याणीं महाराष्ट्र भाषेंत श्लोक व आ-
र्यादि छंदोरूपानें नवीन ग्रंथ केला.

तो मुंबईत

विठ्ठल सरवाराम अग्नि होत्री यांचे-
ह्यापरवान्यांत छापिला.

सन् १८५७ इसवी

शके १९७८

श्री

प्रस्तावना

मुंबई सरकारचे गवरनर साहेब बाहादूर हे-
मुख्यविलायत सरकारच्या आज्ञेवरूनसन १८२७
इसवी सालाचे जानेवारी महिन्याच्या पहिल्या ता-
रवेस पोषक-१ देच्या मितीस सर्व प्रजापा-
लनार्थ यथा न्याय होण्या विषयीं अधर्म कृत्य
न घडाचें व संतोष दायक समीचीन मार्गाने-
वागण्याची मेधा सर्वजनास इह लोकीं असावी
तेणें करून भगवत्प्राप्ती होऊन परलोक साधन-
त्वाचें एतदर्थ धर्मशास्त्र अनुसरून मोठे मोठे वि-
द्वान् धर्मशास्त्रवेत्ते त्यांच्या अनुमते व धर्मशा-
स्त्रांत महदपराधी प्राणिमान्त्रांचे तनुखंडनादि

क ज्या शीक्षा त्या खेरीज करून आणखी कांहीं
अग्रात्य वचन असल्यास तें सोडून हे सव्वीस
कायदे ह्मणजे प्रत्यक्ष नीति गच्छ निर्माण के
ले आणि त्याचे पृथक् पृथक् भाग न्याय संबं
धीक व्यवहारा भिधानानें निवडले ते घेणें प्र
माणें

१० दिवाणी प्रकरण १ पा	वा एक.
सून १० पर्यंत.	१ मुंबईतील वस्तू व
५ फौजदारी प्रकरण ११	र अनेकरीतीनें धा
पासून १५ पर्यंत.	रा घेण्याचे बाबतीं
२ मुलकी प्रकरण १६ पा	त १९ वा एक.
सून १७ पर्यंत.	१ जळ मार्गानें बंद.
१ शापरीती प्रकरण १८	रांतून माल आण

णें व नेणें याची ज-
कात घेण्याची रीत
व जकात दाराच्या
अमला विषयीं २०
वा एक.

मुंबई टापूर्त व त्या-
चे ताब्याचे जिल्ह्यां
त अफूची विक्री व
जकातीचा दर को-
णत्या रीतीनें घेण्या
चे बाबतींत २१ वा
एक.

लश्करी माणसा-

ची वहिवाटी वि-
शीं व छावणीचे-
हद्दीचे बाबतीत-
२२ वा एक.

१ परकीय सरकार
चे बंदोबस्त केल्या
कराराप्रमाणें न-
वागणारे राजे रज
वाडे यांच्या अपरा-
धाबद्दल कैद कर-
ण्याविषयीं योग्य
जागा व त्याचें रक्ष-
ण करण्याचे बाब-

- दीनं २५ वा एक-
- १ काजीसनेमणें व
 साच्या कामाबद्दल
 रीतठरविण्याचे बा
 बदीतं २६ वा एक-
- १ इंग्रेजलोकहुद्देदा १
 रजड्डव कलेटरव
 त्याचे अशिष्टनव
 गैरेलोक हे आप-
 ल्या हातारवालचे
 माणसांचीव व्यव-
 हार चाकरी नकर-
 विणें वज्जमीवजा
- जेव्यतिरिक्त घेऊ
 नउपभोगकरणें-
 याचे निर्वंधकर-
 ण्याचे बाबदीतं २३
 वा एक
- वर्तमान स्वबर इ
 त्यादिक आपण्या
 चींयंत्रें बाळगिण्या
 विषयीं व त्याचीरी
 ती बद्दल २४ वा एक

येणें प्रमाणें प्रथम कायदेनिर्मिले त्यांज-
 वर पुरवणी कायदे व अकट ह्मणोन जे झाले
 आहेत त्यांत किती एक कायदे व त्याचे कलम
 रकम हे फेरफार करून कांहीं रद्द करून प्रति-
 वर्षास सर्कारा जेनें लेजिले शी व यांहीं नवीन ठ-
 रवीत आहेत येणे करून हा कायदा ग्रंथ समु-
 द्रासारखा मोठा पसरला आहे ते व्हां यांत तर-
 णें परम कठीण व कोणत्या कायद्यांत काय मत्-
 लब आहे तें उलथा पालथ केल्या वांचून खरि-
 त समजुतीस येत नाहीत या मुळें सर्व काम दा-
 रांस व सर्व उमेदवार लोकांस मोठी अडचण प-
 डती यास्तव सर्वांच्या हिताकारणें समजण्यास
 फार समंजस सल्लभ असावे व ध्यानांत निरं-

तर राहाण्या करितां अमुक कायघांत अमका-
 अभिप्राय आहे त्याजला एकंदर इतकीं कलमें
 आहेत अशा संकेतानें सन् १८२७ पासून स-
 न १८५६ इसवी पर्यंत सरकारानें जितके म-
 हाराष्ट्रभाषेंत छापून जिल्ह्यांनीं हाय प्रसिद्ध-
 केले आहेत त्या त्या प्रतीच्या नाना दृत्तांवर-
 श्लोक बद्ध व्याख्यान केले आहे हे श्लोक ह-
 णून लाहान मुलांसदेखील कायघांतील बो-
 दव्हावा अशी योजना श्लोकांत आहे अतएव
 विद्वज्जनानीं ग्रहण करावें- अत्युपयोगी आ-
 हे परंतु यादेशीं बहुत करून याग्रंथाची प्रसि-
 दीनवती- अकस्मात् आमच्या खासगी का-
 मा निमित्त्य मुंबईस आलों त्यावेळीं कर्मधर्मसं

बंधानें राजमान्य राजश्री हरीमाहादेव ऊर्फता
 त्या साहेब बरवे राहाणारपुणें यांचा आमचा
 सहवास झाल्याचे योगानें त्याकायद्यावरील
 ग्रंथ त्यांच्या दृष्टीस पडला तेव्हां फारचतूर व
 त्यांची विद्वत्ता मोठी व किजातीय कल्पना खोर
 मोठे हुंशार त्याणीं अतिप्रीतीनें या ग्रंथाचा उता
 रा करवून सर्व लोकांच्या हिताविषयीं वेदशा
 स्त्रसंपन्न राजमान्य राजश्री विठ्ठल सरवा रा-
 म अग्निहोत्री वास्तव्यसुंबई फणसवाडी यांचे
 छापखान्यांत मुख्यमालक यांस छाप विण्या
 विषयीं सांगितल्यावरून त्याणीं सर्वजनकल्या
 णार्थपुष्कळ प्रती छापून प्रसिद्ध केले

नारीख १ माहे मार्च स

न्य १८५७ इसवीफा
लून शक ५३१के
१७७८ अनलनाम
संवत्सरे.

श्री

सन् १८२७ इसवीचे कायदे ३४ त्याची

अनुक्रमणिकारूपव्याख्यानप्रारंभ

अवतर्णिकागीतीवृत्त

गोर्नरकोसल निर्मित धर्मागमयुक्त कायदे वाचा
बुद्धिप्रदजोकर्ता त्यान्नागुण अंशकायदेवाचा १

शार्दूलविक्रीडितवृत्त

सन् १८२७ इसवीचे कायदे निर्मिते ना
नाधर्मसुशास्त्रयुक्त सकळा लोकोपयोगी कळे
दुर्व्यापार तरंगिणी स्फुटरणी चौतीस एकंदरें त्या-
चीमीं कथितों अनुक्रमणिका बालप्रबोधा खरें २

कायदा १ श्लोक वृत्तशार्दूलविक्रीडित

बाबीत्या पहिल्या निबंध करणें मागील जें कायदे
सिद्धांत प्रकट प्ररीत दुसऱ्या चाला वया वा इदे ॥

होये बंध अमूक तीन चवथ्या अर्थानु बोधी बरा
चालावे हुकुमा ह्यणून पहिला एकून कल्माकरा १

कायदा २ दिवाणी प्रकरणगीती वृत्त.

पहिल्या बाबीं कथिली सदर दिवाणी अदालतीरी-
त ॥ पंधा कल्मे न करूं घावे जडजादिकां सविपरी-
त ॥ १ ॥ जिल्ला जडज अशिष्ट न त्याच्या कामास-
बाबहा दुसरा ॥ ताब्यांतिल जें कोडत हुकुम त
यावरि सकल्पते अठरा ॥ २ ॥ स्थापन वर्जन शा-
सन अमल कराया अदालतींत नरा ॥ अधिकार
कुणा कोणा कलम त्रययुक्त बाबहा तिसरा ॥ ३ ॥
चवथ्या बाबीं कथिलें कल्माष्टें कामत्या अमी ना
चें ॥ मानावे जें हुकुमं जडजाचें हीं अशिष्टना ना-
चे ॥ ४ ॥ देण्या घेण्या विषईं कोठें फिर्याद इंग्रजा व

रते ॥ चालैल कसी यास्तव पंचम बाबीं द्विकल्म
 या परते ॥५॥ कैसें वकील होतिल त्याच्या का-
 मांत कोणती चाल ॥ साव्या बाबीं आहे दशक
 लमानें निरोपिलें निखिल ॥६॥

प्रस्तावना आर्या गीती वृत्त.

छपन्न कल्म एकुन साबाबें युक्त कायदा दुस-
 रा ॥ वाचा सदा कदाही सहुद्धीला स्मरा कुधी-
 विसरा ॥१॥

कायदा ३ दिवाणी प्र० श्लो० स्वग्धरा

अर्जा फिर्याद कैसें परदिनि बसणें नेमणें कोड
 ताचा आहे ही रीत बाबी प्रथमच कथिली तीन
 कल्में ह्याचा ॥ फिर्यादीच्या तपासी लिखित-
 निखिलगी पंच कल्में त्रिनामें शिंकातें से सहाचे

नकलहि मिळणे तुर्यबाबी द्विकल्में ॥ १

प्रस्तावना आर्या गीती वृत्त,

तेरा कल्में एकुन चौबाबें तो सविस्तरें कथिला ॥

त्री कायदा विभूनें वाचा पावाल पूर्ण सन्मतिला १

कायदा ४ दिवाणी प्र० आर्या गीती वृ०

एक्या कल्में पहिल्या बाबीं कथिला अमूक शब्दार्थ

दुसऱ्या त्रिकल्म निकरें अर्जा घावी कुठे स्वघेण्यार्थ १

प्रतिवाद्याला धरणें जप्तीकरणे तसे निवासात ह

जरहितिसन्या बाबीं एतद्विषयींच कल्म हो सात २

वादी प्रतिवादीच्या अर्ज्या घ्याव्या कशाहि फिर्याद

झाल्या वरत्या दोघा दावावेकीं परस्परायाद ३ या

स्तव चवथ्या बाबीं कथिलें संपूर्ण पंच बाबीहिं ॥ ए

क्या कल्में कथिलें वादी फिर्याद काढण्याविषई ४

कोडत नेमावीकीं फिर्यादीची तपासणी धर्म ॥ इ-
 नसाफावाकैसे कथिला षड बाव भाव दशकलमें ५
 सप्तमबाबी दोघे कागद घांवे तसेपुरा व्यास क-
 लम ह्येन कथिलें धर्मन्यायें जसे पुरा व्यास ६
 दैतिल जैते दोघां पाहूं घांवे तसें प्रती घेण्या अ-
 स्कावासावीनच पुनराज्ञा मागती तथा देण्या ७
 जागाजमीनपाहाणें निश्चयकरणेस नेमणे को-
 णा अष्टमबाबीं कथिला एक्याकलमें तदर्थ तो-
 भरणा ८ नव्या बाबीं चौदा कलमें कथिला क-
 सेहियकरार साक्षीदारापासन घ्यावेंया बा-
 बदींत तोसार ९ वारसहोण्या स्तवजे करति-
 ल फिर्याद अन्य लोकाला जाहिर करण्यास्तव-
 कीं कलमद्वयदशमबाव सकथिला १० नव

कलमें कथिलाजो कोडत हुकुमास अन्य अट-
 कावा केला तथास शीक्षा कैसे होईल बाब अ-
 कावा ॥ ११ ॥ वादी प्रति वादीचा इनसाफ चाच
 खर्च जो झाला ॥ घावें कोणा कलमें द्यबाबा
 बयास्तवीं कथिला १२ फिर्यादीत हमीजर अ-
 कनी त्यापरि नवर्तल्यास खुबी अर्जा घावी एक्य
 कलमें कथिली त्रयोदशी बाबी १३ अर्जा निवा-
 डपत्रीं उत्तर प्रत्युत्तरें तसें दावा लघावें लिलाव
 जमी अकाल्मे हि बाब चौदावा १४ लिहितां
 निवाडपत्रीं चुकलें जरितरि फिरून पायास अ-
 र्जा घावी पंधरा बाबीं कल्मेक अग्र नायास १५
 नव कल्में कथिलें कां षोडश बाबीं अफील करण्य
 ला मुदतहि तैसें हि स्थल आहे अकार होज

साज्याला १६ अफील केव्यावरिसग प्रथमनि-
 वाडा कसानचालेळ यास्तव सत्राबाबीं कलम
 हंडेनसर्वहीकथिल १७ अकरा कलमें अठ
 रा बाबींक्रमसर्वतो अफीलाचा मुख्यस्थलीं
 हिकथिला साक्षीसमने नवे पुराव्याचा १८ वा
 दीप्रतिवादीचे आदिनिवाडार्थ नाम नंबरहीं
 दावा टवावल्हावा कलम द्वययुक्त बाब एकु
 णिसही १९ पंधाबाबाशयजो त्यापरिकथि-
 लाचबाब वीसावा एक्याकलमें दोघेतैसेंकी
 जे फिरून तोपहावा २० जडजावरिजरदेइल
 सदरअदालत विनिश्चयें अर्जी घेइलएकवि
 सबाबी कलमद्वेंजो जशी तशी मर्जी २१ मु-
 र्व्य स्थानीं घाव्या अर्ज्याचावीस बाब कल्लेकें

नाहीं ठराव पटता देशरिवाजास शास्त्रसमत
 के ॥ २२ वाच्छकोडतजेथें षण्मासावरिअफी
 लचालेल तेविसबाबीआहे त्याचा तास्य-
 कायतो निखिल २३

प्रस्तावनाआर्यागीतिवृत्त.

तेविसबाबेशंभरकलमेपरियुक्तकायदातुर्य
 वाचे पूर्णमतीजो त्याचें वर्णिल कोणचातुर्य १
 कायदा ५ दिवाणी प्र० स्त्रधरा. वृत्त.

जोसंभोगीपरस्था वरमिळकतजी तीसंसंव
 त्तरेंही त्याचीहोईलकींतीकपटाविरहितेसा
 टवर्षांतपाहि मारामाग्रेकवर्षा तऋतुवहि
 जमा स्वर्च रोरवार्क संख्या एक्या बाव्यष्टक
 ल्यें सकलहिकथिलें घाणमाला नसंख्या १

तंदा आहे असाकीं परमितरूपये घेतल्याचाचरो-
 खा लीहूनी जोदिलाहे खलुपरितितुके घेतला
 नाहि देखा ॥ घादीफिर्यादकेला मगजरिप्रतिवा
 दी करीतो पुरावा एक्या कल्लें द्विबाबीं कथनख
 चितहो णार नाहीचदाया ॥ २ ॥ एकाला एकध्या
 वें अधिक जरिकधीं शास्त्रसंमत्तनाही व्याजा-
 चाही करार प्रमितिच नसला पोणमुद्राशतांही
 वर्षावर्षा कुशीदे मुदलमिळउनी एककेल्यानचिं
 ता त्रीबाबीचारकल्लें खलुपरिकथिला विस्तरे-
 व्याजपंथा ३ चौबाबीकूळपैसा जरधनपतिनो
 देतअस्तांनघेये तेव्हांपासूननाहीं ह्यणहुन कथि
 लें व्याज कल्लैकन्यायें ॥ कल्लैकें पंचबाबी कि-
 मपिविषयजो घाणठेवीकुळानें जामीनीच्याप

शतो मिल्कतसमजा वीकरार प्रणे॥४॥

प्रस्तावना आर्या गीती वृत्त-

पंधराकल्पे एकुन पंचमबावेन कायदा पांच॥क

थिला सविस्तराने वाचा तैसाच सर्वपरिसाच १

कायदा ६ दिवाणी प्र० स्वधरा वृत्त

निश्चाने घेउनी कीं सरटि फिकि टजी निः स्वता

सत्वहोयां अर्जी घावीतयाला किमपिचसक

ला खर्च नाहीच वांयां॥ छापाचा गत्य नाही नक

लहिं करण्या कागदाचा पुरावा देण्या घेण्येक

बावे द्वय ऋषिकलमें कायदा युक्तसावा॥२॥

कायदा ७ दिवाणी प्रकर्ण इंद्रकज्जा वृ०

पंचावरी संमत जो असेल कज्यातयाचा परि-

तो चुकेल॥ कल्पत्रये सर्वनिरोपिला हे एक्याच-

बाबीखलुसारआहे १ झाल्यावरीपंचतपास-
णीती सम्यकरावीच यथासुनीती ॥ दोघेन-
सेहाजरपंचमत्त चत्वारकल्मड्यबाबयुक्त ॥

२ छापीलपत्रावरिजोठरावलीहूनकज्याश-
यदोननाव ॥ चालेलत्यांहींवरकींअपील त्रि-
बाब कल्मत्रयसानकूल ३

प्रस्तावना आर्या गीती वृत्त-

दशकल्मानें परिमित बाबत्रय युक्तकायदासात ॥
निर्भयवदेल ह्यणता जैसाधणिजोहिकायदासात १

कायदा - श्लोक-वारसाप्र० इंद्रवज्यावृ०

सामूलचालीपरिवर्तणारा मेल्यानरावारसइच्छि
णारा ॥ जोमृत्युपत्रावरिचालणारा जडजाज्ञया
सुर्यभवे द्विचारा ॥ १ ॥ त्याचाप्रकारकथिलारव

लुआदिबाबीं सटींफिकीटमिळण्यास्तवतीव्रद्या
 वी॥अर्जाह्यणोनिदिशकल्यमितेसमस्ता जा-
 हीरमीचकरण्यासहिअस्तिरस्ता॥२॥जोवार-
 साहेनहितोमतीनें वेडातसेंमूलअसंवयाने॥
 त्याचीजरी वृत्ति असेल त्याला संरक्षणार्थीपर-
 नेमण्याला॥३॥अकल्यारआहेरवहुकोडताला
 जाहीरनामादिशिलावण्याला॥कल्मत्रयानेक
 थिलेंद्विबाबी अकल्यारद्यावेंवहमीहिशोबी ४॥

प्रस्तावनाआर्यागीतिवृत्त-

अक्रकलमेंबाबद्वंद्वेंकथिलाचकायदाआठ ॥
 पटनाबन्याप्रकारें समजेलचकीं वदावयावाट १

कायदा ९ श्लोकनोंदणीप्र०

धणीपणापत्रहिदसराचा आहेशिरस्ताखतनों

दण्याचा ॥ सामान्यतादत्तरिंमृत्युपत्र नानापरीचे
 खलुअन्यसूत्र ॥ १ ॥ अंकद्वयांतलिहिल्यापरिदेऊ
 नीफी नोंदीविणारलिरवऊनिचसर्वछापी ॥ घा-
 वेंहणूनकथिलाहितसर्वलोका होण्यासपंचकल
 मेंशशिबाबदेखा ॥ २ ॥ दोघांसजोएकलिहूनदये
 आदीकुणाचेंजरिनोंदिलाहे ॥ चालेलत्याचेचध
 णीपणाचे पाण्ढ्यासअकत्यारअसेजनाचे ॥ ३ ॥
 कल्मनृतीययुगबाबआहेतयाला सामान्यदत्तरि
 तसे प्रतिनोंदल्याला ॥ होईलतोचअसलापरि
 र्वलेला बाबत्रयेककलमेंअतिनासलेला ॥ ४ ॥

प्रस्तावनाआर्यागीतिवृत्ति-

त्रीबाबेनवकलमें कथिलानवकायदासविस्तारें ॥
 पठकातरण्यास्तवकींशोभेनवकायदासविस्तारें ॥

कायदा१० श्लोक शिरवरिणी वृ-हद्प्र-
 जमीनीचाकज्या हरणविषयीं मुख्यविभुनें क
 मेटीनेमावी शपथ करुनी कामकरणें ॥ त्याम
 ध्यें शंभूनयनमितसाहेबबसती सविस्तारेबाबी
 प्रथमकथिलें कल्पगणती ॥ १ ॥ शिरस्ताकामा
 चा कथनकरणें हद्दविषयीं निवाडाहील्याहवा
 थसमजविणें ग्रामजनहीं हजीरासायाला मु
 दतविषयीं नोटिसतसे द्दयीं बाबींकल्पे नवपरि
 मितें बोधनअसें ॥ २ ॥ जमीनीचीहद्दी करुनिम
 गहो रवूणकरणें निवाडाशाल्याहीं तदुपरितसे
 तीनमहिने ॥ अफीलाचीआहे मुदतजडजा
 नीचफडशा करावेत्री बाबी चतुरकलमें सांग-
 तिअशा ॥ ३ ॥

प्रस्तावनाआर्यागीतीवृत्त

षोडशकलमेथिला विस्तारं तोच कायदादशम
बाबत्रयेनपठतां होयेतात्काळमौरव्यस्वेदशाम १

कायदा ११ श्लोक- शार्दूलविक्रींफौज-प्र-
बाबीं त्यापहिल्या असेंनिकथिलें कींफौज रा-
शीतरी इंग्लीशांवरिचालणारनकदा चालेल-
अन्यावरी ॥ यादेशींअसणारलोकपरदे शीं-
जाडनीजोगुन्हा केत्यालाहितयावरीहिं हुकु-
मा हेचारकल्मेपुन्हा ॥१॥ येयेजोजरियादिशीं
चदुसऱ्या राज्यांकरूनीगुन्हा षण्मासावरिके
सलासलिहिणें देण्यासआहेमना ॥ कल्मेंतीन
निरोपिलेंहिदुसऱ्या बाबींतृतीयंतसे इंग्लीशा
वरियापरीचकथिलें एक्याचकल्मेंअसे ॥२॥

प्रस्तावनाआर्यागीतीवृत्त-

त्रीबाबें कल्याष्टे विस्तारे परिनिविदिला अकरा॥
 हा कायदायदाजो पठतां पायालसौरव्यबोधकरा१
 कायदा१२ श्लोक फौजदारी प्रकर-वसंतति०

पोलीसकाम करण्यास्तवने भण्याचे त्या बाबदी-
 तजडजादि अशिष्टनाचे॥ अकत्यारकाले कट-
 रासकाय कल्माष्टके प्रथम बाब निरोपिला हे॥१॥
 माजस्त्रिटे सरवकसें घडते जनाशीं त्या सारि-
 रवीच वहियाट करावयाशि॥ हातांत लेगणित
 पोलीसकारभारी ताकी तरीत कसिचौ कसिनें न
 पूरी॥२॥ अकत्यारता करुनि फेसलदंडण्याला
 मासद्वयोपरि नकैद करावयाला॥ मोठे गुन्हे जरि
 असे शाना कडेजे बाबद्वयींकलमपंचदशों रिवाजे३

जास्तीगुहेजुलुमभांडणतानहोये कोणीअयो
 ग्यअसणारतयासघेणें॥जामीनदेववतनोतरि
 हद्दिपार बाबत्रईकलमसप्तअसाविचार॥४॥पो
 लीसकामकरणारसमस्तद्गावे केंदीजनासधर-
 ण्याअनुकूलधावे॥त्याणेंइनामइतककथिलावि-
 चार कल्पेनवग्रहमितेंननुबाबचार॥५॥पोली
 सकामप्रगण्यातिलचालवाया तीरीतअष्टकळ
 मे कथिलीकराया॥शिक्षाधिकारकितिमन्यथ-
 बाणबाबी माजिस्त्रटासचरपोटकराहिशेबीं६
 ग्रामांतरींसकळपोलिसकामकेंसें चालावयास
 कथिलेंऋतुकल्मतेसें॥बाबीचषष्टप्रगण्यांति
 लपोलिसाचे हातातळींसकळवागणुकीचत-
 याचे॥७॥

प्रस्तावना आर्यागीतीवृत्त.

त्रैपन्नकल्मएकुन साबाबेयुक्तकायदाबारा॥
माजस्त्रिटघटनाहे होयेसंपूर्णवाचिताबारा॥१॥

कायदा१३ श्लोक.फोजदारी प्रवसंततिलः

मुख्यस्थकीजडजसंचयबोधह्लावादुष्कर्मलांचवि
षयींचविचारबेवा जिल्ह्यांतलेजडजयापरिसा
रआहे॥ एकादशेंकलमआदिचवर्णिलाहे॥१॥ बा
बह्वयींतेकृमिनालकाम निरोपिलात्यासचवेद
कल्प॥ अशिष्टनाचेचतसाविचार शीक्षाकरा-
याकितिचाधिकार॥२॥ सर्कटिजिल्ह्यांतकसेंफि
रावें माजिस्त्रटाबाबदिकामपहावें मुकत्यारदं
डादिकसोडण्याला त्रीबाबकल्माष्टअसेतयाला
॥३॥ आहेकसास्यिशलकोडतकामसार॥ त्याबा

बदींतकथिलारवलुबाबचार ॥ दंगातसेंफितुरबं
 डअशागुन्हाचे शीक्षाठरावइनसाफुनिकल्मती
 चें ॥ ४ ॥ सदरफौजदारीकामकेसेंकरावें शशन-
 जडजकामेचौकशीनेचप्लावें ॥ हुकुमहकमसर्वा
 पोलिसाचाविचार ननुजलनिधिकल्पे पंचबा-
 बीचसार ॥ ५ ॥ केदीजनाबाबदिसाक्षध्यावी शी
 क्षागुन्हाशाबितताकरावी ॥ करूनयेकींजबरीक
 स्याही कल्माष्टकेंषष्टकबाबपाहीं ॥ ६ ॥ केदीज
 नारक्षणबंदिराना जिल्ह्यांतलेसर्वविचारनाना
 त्यात्याकसीवागुणाकीघडावी यापंचकल्पेरवलु
 सप्तबाबी ॥ ७ ॥

प्रस्तावनाआर्या.

सेताळिसकलमानें सप्तमबाबेंनिरोपिमातेरा ॥

जोनरपदेलशश्वत् होइलत्याचेंनिमोरर्थ्यमातेरा १
 कायदा१४श्लोक.फौजदा०प्रकर्ण.

गु-ह्यांतलेंसकलकाम अहेतकाय संपूर्णपोटर
 कमेकथिलाउपाय ॥ ज्याचास्वधर्मजरिसोडुनि
 जोअसेल शीक्षाद्विकल्पशशिबाबतयाघडेल ॥
 १ ॥ शीक्षातसेचपरिपूर्णकस्याकराव्या ज्याफो
 जदारिचअदालतिनें ह्मणाव्या ॥ आजन्मकैद
 मरणादिकजोविचार बाबद्वयींचनवकल्पसमु
 द्रपार ॥ २ ॥ दंगाफितूरकरणारतयासशीक्षा संव
 त्सरेंदेशमकैदघडेविपक्षा ॥ इच्छीकरीचसरका
 र सुदोस्तलोका बाबत्रयींनिगमकल्प अहेत
 देखा ॥ ३ ॥ रवोटीसाक्षीवदेजो खलुदशवरिसें
 कैदहोयेतयातें खोटेपत्रेनसेकी स्मरशरफट-

के दंडधिंडादिकाते ॥ शिक्कामारिलमापें वजनहि
 रूपये चालवीजोहितार्थी चौबाबीसर्वआहे न
 तुदशकलमें विस्तरेणतदर्शी ४ ज्याकर्मदुसऱ्या
 सदुःखनरजो देयेतसेगर्भिणी गर्भाचेपंतनेक
 रीजवरिने भोगीपरस्त्रीकुणी ॥ तंटाव्यर्थशिखा
 गुलामबटकी विक्रीअश्यायाजना शिक्षापंचम
 बाबदीतदशके कल्मेंअणीयोजना ॥ ५ ॥ रात्री
 जेबहुचोरसंघमिलुनी चोरीकरीतस्करा मृत्यू
 धिंडसमुद्रपारफटके एकांतरवोलीपरा ॥ धेये-
 जोकपटेचमालनतया धावीअसीवासना ॥ कल्में
 सस्यषषबाबकथिला आहेतज्याशासना ६

प्रस्तावनाआर्या

वेतालिसवरकल्में षषकबाबेनफौजदारीती ॥

कथिलाविशेषबुध्या वाचाचौदाकछेलत्यारीती१

कायदा१५वा. श्लो० कौजदा० शिरवरिणी.

जमीदारालागीं सनदमिळणें पोलिसपणें गुन्हे

गाराद्याची कसिकितिसजातीनमहिनें ॥ तपासू-

नीरनद्वावरक्षणहुनी बाबपहिला सविस्तारेंते

रा कलमनिचयें सर्वकथिला ॥ १ ॥ स्वकामकाजां

तगुन्हाकरील शिक्षातयासुरव्यविभूकरील ॥

घेईल हिस्काउनिसुरव्यपत्र बाबद्वयीसप्तमकला

सूत्र ॥ २ ॥

प्रस्तावनाआर्या-

विंशतिकल्में बाबद्वयभावे हानिरोपिलापंधरा ॥

बोधप्रकामहोण्या पाहाण्यास्तव तीव्रमानसींधि

धरा ॥ १ ॥

कायदा १६ श्लोक मुलकी प्रकर्ण.

कलेकटरअसिष्टन त्यालोकानेमणेतयाअमल॥
 कैसाअष्टकल्बे पहिल्याबाबीनिरोपिलाअम-
 ल॥१॥ शिक्षादूरकराया कामातुनिकोसलास
 लीहन॥ दरमातीसरुपाया वरवेतनत्याहुनीअ
 सेलहनन॥२॥ अनुचितकर्माचीजर होइलाफि
 र्यादत्याजलादंड॥ मुकत्यारद्वयबाबी कलेक
 टराष्टकल्बस्पिंड॥३॥ विस्तारेकथिलीकीं वा
 बत्रयिंचालवृत्तिवंताची॥ अकराकलमेंअन्या
 नमिळेवृत्तीकदापि होत्याची॥४॥

प्रस्तावना आर्या.

सत्ताविसकल्यानें त्रीबाबेहानिरोपिलासोळा॥
 कानुनपटणे कृशानर होइलबुध्याबहूतमासोळा
 ९

कायदा १७ मुलकीप्रकरण -

धाराजमीनीसकसाबसेल घ्यावाकुळापासुनि
 हीवसूल लिहावेतसेमाफकसाहिशेबी निरोपि
 लाकलमदशौकबाबी ॥१॥आज्ञाविनापीकघरा
 सकूल नैऊंनयेकींबहुधानिराळ ॥जाभीनघ्या
 वेजरिजोनदेये कल्लेकबाबद्वयसारआहे ॥१॥
 धारादेयेनत्यालासमनचडतिचें लाचणेस्वार-
 धांव बंदीरवान्यांततैसे कइदहिकरणें माल-
 जशीलिलांव ॥ज्यात्यारीतीकराया सकलक-
 टरसा हेबमुकत्यारआहे तीबाबीतीनकलमें
 सकलहिकथिला हांचतासूर्यपाहे ॥३॥धारा
 देणारत्याला खलुकुळकरणी पावतीलीहनी
 ही घावीजास्तीवसूलें करिलतरितया कैदस-

साब्दपाहीं दावावेनोंदणीनो जरिरइतजना दंड
 ससिंडदूर हायेचत्वारबाबी ह्यकलमअसेबो
 धलासर्वसार ॥४॥ कमावीसदारांतसेंमुख्य
 लोका वसूलाविशीकोणताकूलपेका ॥ नदेयेत-
 यालाकसेंकायसत्ता त्रयेपंचबाबीअसेसर्वरस्ता
 ५ ॥ इजायाविशिकोणतींचालकामें सहाबाब-
 आहेतयानत्रकल्में ॥ कमावीसदाराकसाजाब-
 दावा वसूलीनयेलीहुनीपाठवावा ॥ ६ ॥ जमी-
 दारलोकांधिकारास्तिकाय वसूलाशिधाराधि-
 च्याराशिवाय कदाघेउनेंकीअशालासमस्त-
 द्विकल्मेंनिरोपेअहोबाबसात भाड्याचीभोग्य-
 ताचीजमिनधणिपणा बाबदींसर्वतेशी शेता-
 चेआणिरस्ते नळतळिंविहिरी हद्दबाबींचकेसे क-

ज्याहोऊनिझाली हिकलकटरसाहेबफिर्यादराहे
 फडशात्याचीकरावी पशुपदकलमें अष्टबाबाश
 याहे॥८॥ एकंकांतीललिहिल्या परिजमिनिची
 पेशजीच्याप्रभूनें माफीचालेलतेसें विकतजरिकु
 णी घाणघेण्यानजाणे॥ साठीवर्षावरीकीं वहिवट
 करितां कोडताच्यांतदावा धाराझाल्यासचाले स्म
 रशरकलमें बोधिलाबावनवा॥९॥ माफीजमीनवि
 षयींचविचारपाहवा कज्यापडेलजरिकींतरिचूक
 वावा॥ चालागुनीचकथिलापरिअर्थसारास वि
 स्तरेंदशमदावचकल्म वारा॥१०॥

प्रस्तावना. आर्या.

बावनकल्मपरिशुत दशबाबेहानिरोपिलासतरा॥
 पठकानोकाहेकीं दुर्बुध्यब्धीत्तरास्मरावितरा॥१॥

कायदा १८ वा. षाप प्रकर्ण

षापची शीतकेंशी जरिकपटपणे कोणविक्रीकरील
 देतो घेतो त्याला स्मरशरवरषे केंदशीक्षाघडेल ॥
 जिल्होजिल्हाहंजेथें मुनसिफअसती त्यास्थळी
 षापठेच एक्याबाबींचआहे ननुनचकलमें बो-
 धिलासर्वभाव ॥१॥ द्युंकीं किमत्तलिहित्या परि-
 सकलखते छापलेकागदीही ल्याहांवेसोळारु
 पाया वरअसनसले मान्यहोणारनाही ॥छापा
 वेंदंडदेऊ जरिसपटतथा षापकिम्मत्तत्याचे तें-
 हीबाबद्वयांहां ननुपरिकथिला भावजोकल्म-
 पंच ॥२॥ कोण्याकामासकेंसे कितिकिमतिचे-
 षापल्हावेअशाला फिर्यादीच्यासमंधीं नक-
 लहिंसनदा मुख्यअकत्यारत्याला ॥अर्जीदावा-

अफिलीं सरटिफिकिटही वारशाचीतसेंच वि-
स्तारेंतीनबावी ऋषिमितकलमें बोधिलाभाव-
हान्व ॥ ३॥

प्रस्तावनाआर्या.

एकेविसकल्मत्री बावेंविस्पष्टबोधिलाअठरा ॥
ष्टापप्रकर्णमोठा श्रेष्ठाध्यष्टप्रविष्टयांतठरा ॥ १॥

कायदा५९५७० स्वग्धरा.

धाराघेण्यासहोईलकलकरसा हेबसुरव्यस्थ-
कींचे शीक्षातिप्यट्टंडादिकवकलकरी देणगी-
घेतल्याचे ॥ जसीलीलांचज्याची मिळकतसतरा
कायद्याचार्थकामें तैसेंकर्णसआहे स्वलुपरि-
अधिका रैकबाव्यष्टकलमें ॥ १॥ दस्तूरीवांच-
थाला पिरविणोंविषयीं मांडवाचेदुकानें जा.

गांवांकीसघेण्या स्तवअधिककमी रीतकेलीन-
 मानें आज्ञेवांचूनजो कां करिलतरितया दंडहोये
 स्वराब मुख्याहेपूलबंधी पिटिशसनतळे अ-
 ष्टकल्मेद्विबाब ॥२॥ शाराबाहीरटापू तसदन
 असती त्यासपट्टीबसेल अर्जाद्यावीतसेजो पि-
 टिशसनकडे फारदेयेवसूल पट्टीदेवालयाला
 अणिमसिदजिथे धर्मशालासमंधी श्रीबाबीस
 ष्टकल्मे खलुरसकथिला विस्तरेंसर्वबंधी ॥३॥
 गाड्यासहीस्वारतुरंगमास पट्टीकशीहोइलती
 नमास झाल्यावरीमोजुनीतोअकार ईशास्य
 कल्मेंखलुबाबचार ॥४॥ पट्टीधाराथवास्थावर
 जमिनघरा त्यागघेण्याविशींकीं द्यावीनोटी-
 ससर्वा कलकटरतसे मंबईशारलोकीं ॥

कल्पैकैपंचवर्षा पिदिशासनतसे पोलिसीहा-
पिसांत फीघेण्याबाबदींत ह्यकलमऋतूबाब-
बोधप्रशस्त ॥५॥

प्रस्तावनाभार्या.

एकुंतिसकलमानें षडबाबेयुतमुंबइस्थानीं धा
राशित्यस्तिपहा एकोणिसवायदासमस्तानीं १

कयदा २० श्लोक.

दारूअफूसतपकीरतयासमंधी त्याचीजकात
वरल्यास्तवत्यासमंधी जेचालतीसकळसंप्रति
कोसलानें तेकायदेशधमबाबिचकल्पतीने १
जकातीचापैका वसूलकरणें कोणनदिये त्या
मालजप्ती करुनिविक्रणें सत्यरूनये जकाहा
रावर्तेकिमपि जडजाहोतिहुकुमें सविस्तारेंबाब

द्वयिंच कथिलेंससकलमें ॥२॥ जकातीच्याताव्या
 तिलजरिनरें कोणअमली तयाशीक्षाहोये अनु
 चितकरीबाबत्रिवली सविस्तारेंएक्याकलमच
 वथ्या बाबिकलमें दिशेझाझावरते विषयचढ
 णें पोटरकमें ॥३॥ दारूजाहाजनळवा वरिबू
 नहोतेनोंदावयासगुजरातिल बंदरातें तैसेंचकों
 कणि संपंचमबाबअष्ट कल्पेंनिरोपणअसे ब
 हुधावरिष्ट ॥४॥ कोंकणांतिलसुमालबंदरीं
 आणल्यासचजकातत्यावरी घ्यावयासटकवा
 बनेटके वर्णिलासकलषष्टकल्पके ॥५॥ पाच्छा
 मोदीरवाना तैसेसर्कारतोफरवान्याचे त्याला
 जकातकलमें ननुसप्तमबाबदींनघेण्याचे ६
 घ्यावेंजकातहणहूनीन्वपायवाट कल्पेंकसर्व

कथिलेंखलुबाबआठ जमीकलेकटरमालक
सेंकरावे कल्लोकबाबनवकारकुनेंहरावे ॥७

प्रस्तावनाआर्या

तेतिसकल्लानेकीं नवबाबेयुक्तकायदावीस
कथिल्लासविस्तराने नपटकजिंकीलकायदावी
स ॥१॥ कायदा २१ श्लोक

कलमद्वेंकथिली जकातअफुची घ्यावीकशी
याविशीं आरंभांदुसऱ्यांतकोणलपवी अन्यप्र
कारेंतसी नाणीआणिककृत्रिमेंमदतजो होईल
दंडादिकें कल्लेंपंचनिरोपिलेंखलुतया युग्मा
ब्दकैदामके १ ताव्यातेमंबईच्या अफुकसिवि
करी आणिअन्यस्थळीकीं नेण्याचेदस्तुरी
चे ननुयुगकलमें तीनबाबीविलोका चौश-

बीसमकल्पें वणिजजनअफू द्रव्यकैसीविकावीऐ
 सी नोहेतयाची हुकुमनहिगणे भावनुकसानव्हा
 बी ॥ २ ॥ तंबाकू आणि गांजा तबकिरहितसे अन्य-
 राज्यातिलेते टापूमध्ये अणाया त्रयकलमजना
 अस्ति अकत्यारत्याते ॥ बाबीपंचाशयाहे रविभि
 तकलमें षड्बाबीविचारी ठेवायासुंबईच्या आणि
 कसविकणे त्यांत टापूंत रवारी ॥ ३ ॥ गांजाभांगी-
 तमारवू तपकिलपरदे शीहि टापूतुनीकीं अन्य-
 स्थानींचनेया आणि ककसिजका त्येचपतेकशी
 कीं ॥ बाबींसप्तद्विकल्पें दशकउपरिजे वस्तुक-
 पत्युकेवीं घेयेआणीं विकाजो रवबरदिलिइना-
 मास्ति दंडाष्टबाबीं ॥ ४ ॥ सुंबईताब्यांतिलज्या
 जिल्ह्यांतमकेपदार्थ विषयुक्त ॥ विकरीकर्ण्यी

कथिली नव्याबाबींदिकल्मकीरीत॥५॥सुं
 वइटापूमध्ये दारूआणावयासपेयाची॥तीची
 जकातघेण्या दशबाबीकल्महोत्याची॥६॥स
 मककल्मेअक्रा बाबीजिल्ह्यांतअर्ककादाया॥
 त्याचीजकातकेसी घ्यावीदारूससर्वदाव्याया॥
 ७॥जिल्ह्यांतणिकदारू विकण्याचीरीतबोधि-
 लीस्पष्ट॥तीचेजकातघेया दशबाबींचकल्मअष्ट
 होत्याची॥८॥अक्राबाराबाबी लिहिल्याहुकुमान
 मानणाराला॥शीक्षाखबरीनामच तेराबाबी-
 चकल्मऋषियाला॥९॥

प्रस्तावना.आर्या.

त्रेहान्तरकुलमानें तेराबाबिकवीसकानून॥क-
 थिलीनामरीत प्रकरणनाहींविशेषकानून॥१॥

कायदा २२ श्लोक.

कोर्टमार्शली कोणबैसती हुकुमत्यातयापूर्णवा
 लती॥ राज्यलश्करींचालवावया प्रथमबाविरा
 कल्महोतया॥१॥ कर्जाचाइनसापचारशतकां
 पर्यंतकर्ण्याविशीं आहेमुख्यचकोर्टमार्शलगु
 न्हे गारासशीक्षाकशी॥ घावीमृत्युसमुद्रपा
 रकरण्या झालीतयाचौकशी नाह्यन्यस्थळिंद्वा
 वयाष्टकलमें रीतीद्विबाबीअशी॥२॥ कल्मेपंच
 निरोपणअसा बाबत्रयींलश्करी मर्त्याचारव-
 लुशस्त्रधान्यनरजो घेयेतयालातरी॥ होयेकें
 दत्तचारवर्षअणरबी ज्याज्यागु न्हांचौकशी हो
 ईलाणिअदालतींतपरकी यालातसेत्याविशीं॥
 ॥३॥ हद्दीछावणिचेकसेठरविणें बाजारठेवाव

या त्या कामास बजारमास्तरतसे होईल त्यानें-
 तया ॥ बंदो बस्त करीगु न्ह्यां विष इंजो फिर्यादधा
 व्यादिनीं ऐकावी असल्यानसूर्यकलमें चौबाब
 विस्तारुनी ४ छावणियेथेंकैसें चालतिहुकुमा
 अदालतीचेजे ॥ पोलीसाचेतेसे पंचमबाबीं द्वि
 कल्मकेतेजे ॥ ५ ॥ शिपायाविनाजोलशकरीको
 णसत्य जरीकूचवेळींगु न्हाकिं निमित्त्य ॥ करी
 त्यासशीक्षाकशी प्राप्तहोये द्विकल्में निरोपीस
 हाबाबीपाहे ॥ ६ ॥ बाबींसप्तविचारपंचकलमें
 राज्याधिकारीतरी कूचाचेसमयीं लपीमदतता
 कैसी करावीजरी ॥ कूचाचेंनुकसानज्यासघड
 ली सकारत्यालाकसी देईलाणिकतेभरून श
 तितेनुकसानज्याचीजशी ॥ ७ ॥ राज्याधिकारीननु

लशकराची भागावयालामदतीतयाची॥कैसीह्य
 णोनीकथिलाविचार बाव्यष्टकींकल्पचतुर्थसार
 ॥८॥ लशकरिछावणियेथेंदासूकैसीविकावया-
 रीत॥कथिलीनव्याबावीं अष्टमकल्पेंसविस्तरे
 त्यांत॥९॥

प्रस्तावनाआया-

पंचावन्नसुकल्पें बावीसावानिरोपिलानवमें॥
 बाबें शोभेलपठक भासेकांचनविभापरीनवमें १

कायदा२३ श्लोक

ठेऊने खलुचाकरीसअपल्या ज्यासावकारात
 से देणेंचाकरिजो करीकरुंनये संबोधिलाहोअ
 से॥हातारवालिंचवर्ततोचअधिका यानेमहा
 भावहा विस्तारेद्वयकल्पकेनपहिल्या बावी-

विचारेण हा ॥ १ ॥ अमरीकनाने वयुरोपियान घ्या
 वीकसीती बहुधा जमीन ॥ याबाबदीं बाबयुगीं
 विचार निरोपिला कीं द्वयकल्पसार ॥ २ ॥ पेहेरा
 वाच प्राप्तव देण्याच्या बाबदीं त्रयीबाबीं ॥ वि-
 स्तारें द्वयकल्पों कथिली आहे नितांत हेच खुबी ॥ ३

प्रस्तावना. आर्या.

षट्कल्मेत्रीबाबे कथिला विस्तार ते विसावा कीं
 पटणाच्या लाहोइल दर्बारीं सन्धते विसावा कीं ॥ १ ॥

कायदा २४ श्लो० स्वर्गधरा.

आज्ञा घावीच जो कां ऽणि गवर नरजो बृकछापाव
 याचीं थं त्रें सर्वे तथाचे मिळउनि करणें बंध होण्या
 सत्याचे ॥ आज्ञा नाहीच घेतां जरि न चरि नरकरिबां
 स्वाना विचारे होये षण्मासकैदी दशशतरूपये

दंडकल्येनचरौ॥१॥

कायदा २५ आर्या गीति.

बंदोवस्ताविषयीं राज्याचे अणिकथोर बंधांत॥
 असत्यारक्षणकैसें षट्कल्येभाबबाबपहिल्यांत
 ॥१॥ कल्पत्रयेद्विबाबी घेण्याउत्पन्नसारतोक-
 थिला॥ जागिर्दाराचेजे वेतनजमिनीनिबंधकर
 ण्याला॥२॥

कायदा २६ श्लोक. शार्दूलविक्री.

काजीलारबलुनेमण्यासचतसे सस्पिंड कूष्मांड-
 के कामानूनीचखास दूरकरणे चालेलदुर्जेयके॥
 बाबीत्यापहिल्याचचारकलमें तात्पर्यबाबद-
 ईशर्यातामलपूर्ण चारकलमें घ्यावीकशीफी
 सही॥१॥ इतिसन१८२७ चेकायदे२६ त्या

चीअनुक्रमणिका व्याख्यानविनायककृतसं
पूर्ण ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कायदा २७ श्लोक-शार्दूलवि०

खेडाचे किमिनाल मुरव्यजडजी त्याच्या हुकूमा
न्वये चालावे हि भडोच वासजडजा शिष्टानका
मे नये ॥ जिल्हाकोडत बंधते करुनियां खेडास
मुरव्यत्वता केली यापरिबोध अष्टकलमें सत्ता-
विसावा न्यथा ॥ २७ ॥

कायदा २८ आर्या-गीती.

चालायाची तारिख केली प्रकरादिकायदा लो-
कां ॥ अठ्ठावीसा वा द्वय कलमें इतकाच बोधि-
ला हे कां ॥ २८ ॥

कायदा २९ श्लो० शिखरिणी.

महाराष्ट्रीदोभाषागनगरपुणे एथिलमहांमनुष्या
नींजागीं रसुकु इन्सा फाधिपपहा॥ एजंटेकौं
तीसीं अणिहु कुमना मान्यपदजे वरीमासाचा
ले मुनिककलमें आशयजे॥१॥

कायदा ३० आर्या.

उपरीद्वयभागस्थ क्रिमिनलमाजिस्त्रटादिजेका
में॥रीत्याकरुनीशीक्षा करणेतीसातभावनव-
कलमें ॥१॥

कायदा ३१ आर्या.

महाराष्ट्रीखांदेशीं मुनसिफयालाअमीनहेंनां
व॥रीतीननुवकिलाच्या कल्मद्वेंयकतिसात-
हाभाव॥१॥

कायदा ३२ आर्या.

गाड्यावरघोड्यावर पट्टीचादरबसावयास्तवते।
बत्तीसाचाकथिलाकल्लैकेंचांकजोहियानुमते॥१॥

कायदा ३३ आर्या.

मुंबइटापूयेथें जिल्ह्यांतिलआणिजेतमारवूची॥दा
रूचिजकातीचा दरबत्तीसांतकल्पदोत्याची॥१॥

कायदा ३४ आर्या

सुकुळापासुनिपैसा वादविलाध्यावयासअधि
कार॥सत्ताविश्वाचौतिसकथिलाकल्लैकरम्यवि
स्तार॥१॥ ॥ इतिपुरवणीकायदेसमाप्त॥ ॥

सन् १८२८ इसवीचाकायदा प्रारंभ.

कायदा १ श्लोक

भडोचजिल्ह्यांतदिवाणिकामें सविस्तरेंबोधनसू-
र्यकल्पे॥जडजादिकामीनकसेंकरावें त्यात्यध

फीलां कसिकुत्र व्हावे ॥ १४ ॥

कायदा २ श्लोक

जिल्हे पुरी त्यांत हिफोजदारी अदालतीच्याज
रित्या विचारी ॥ तोपंच कल्मेंदुसरा नितांत संबोधि
लाहेरवलुपश्यत्यांत ॥ २ ॥

कायदा ३ आर्या.

कल्मद्वयेन तिसरा अष्टावातोकस्त्वनिकंपेशा ॥ ए
पाशयकीकथिला साधेकागदनजोडानिःशेष ३

कायदा ४ आर्या.

तिसराशयजोकथिला त्यापरिचालेलष्टापरीतीती
ह्यणुनिकथिल्लाचोथा कल्मविशून्ये पुण्ये न्यदे
शांती ॥ ४ ॥

कायदा ५ आर्या.

महाराष्ट्रांतिलज्यागिर दारवभातद्वारांचिफिर्यादा॥
 घ्यावीएजेद ह्मणहुनी चौकल्मेपांचव्यांतहाबो-
 धा॥ ५॥

कायदा ६वाश्लो०स्त्रग्धरा.

अद्रासत्ताविशींचा प्रतिननुसतरा कायदाक-
 ल्यत्याचें बत्तीसाव्यांतलिहिल्या परिकलकर
 रेघेयफिर्यादकेंचे॥ त्याबाबीष्टापव्हावा ह्मणहु
 निघटना ज्यासकिम्पत्तजेसे दाव्याचेज्यादिवा
 णी बतभ्रतुकथिला एककल्मेनऐसें ॥६॥

कायदा ७श्लोक. वसंतति०

अफीलकोर्टवअमीनजनाधिकार नेमांवयांस
 गुजरातिलदेशिसार रीतीकशीअणिअफीलक
 रावयाते चौवीसकल्मकथिलें ननुसप्तकीते ७

कायदा ८ आर्या.

वेविसकल्मेकथिला प्रांतींगुजरातफोजदारीचे
कामाविषयीसर्किट हुकुमविचाराशयाष्टकीत्या
चे॥८॥ कायदा ९ श्लो० शिखरिणी

भडोद्याच्याजिल्ह्यांतननुजितकेजेकिहुकुमेंप्र
सिद्धेहोतेचा लतिलहिपहिले शून्यकलमें॥दि
वाणीकामाचे प्रकरणनवी कारणपरे तथाबं-
धीकेली विषयपरयाहूनिनबरे॥९॥

कायदा १० आर्या.

उपरीजिल्ह्यांतिलजे हुकुमेंजेकांहिफौजदारीत
होतेनिबंधज्ञाले कथिली दाहांततेहितीरीत १०

कायदा ११ श्लोकस्वग्धरा

मुख्यस्थानापरत्वे परिपदितुअसि हांडजडजा

दिकाला आहे अकत्यारजैसा तदुपरिकरण्या-
 वादवायातयाला ॥ सर्कीटाकोरटाच्या क्रमिहि
 मुकदमे सिद्धकर्ण्यानिबंधी स्वानाचेरक्षणीं-
 कीं हामिनलजडजें रुद्रकीतस्समंधी ॥ ११॥ ॥

कायदा १२ आर्या.

माजिस्त्रेटींत्याला वादविलाद्वादशांतहा विषय ॥
 कल्येयुग्मेकथिला मुरव्यस्थानापरत्वचातिशय १२

कायदा १३ आर्या.

सत्ताविश्वानौवा त्यापरिदप्त रिधणीपणाचांत
 कागदपत्ररजिष्टर करण्याविषयीं विचारतेरांत १३

कायदा १४ आर्या.

मुंबदयेथेकैसें घ्यावीदस्तूरित्याविशीतूर्ण ॥ क-
 थिलाकलमहदें चोदाव्यांतप्रकर्णसंपूर्ण ॥ १४॥

कायदा १५ आर्या.

मुंबइताव्यांतिलज्या जिल्ह्यांतुनिएयजातमारवू-
ची॥दस्तूरीविशिकल्में युग्मेंपंध्रांतरीतहोत्याची॥

कायदा १६ आर्या.

कल्मेंपंचनिरोपण ठेवायादेखरेखबांधविणे॥बं
धिस्थतुरंगाचे सोळाव्यांताणिकप्रचुरपणे॥१६॥

कायदा १७ श्लोक

फितूरांतसामीलजोकोण आहे स्वबुध्यानिरोपी
अपायार्थपाहे॥तयाच्यापराधाविसीज्यासजा-
त्या द्विकल्पेनसत्रांतभावास्तिरीत्या॥१७॥संपूर्ण.

सन १८२९ इसवी चा कायदा. प्रारंभ

कायदा १ श्लोक.

अशिष्टांतमाजिस्त्रावाद्दवाया पुणेहंमदीचे-

द्विकल्मेंनपाया ॥ महाविस्तराने तथा बोधिलाकीं
मृगां क्वमिती दृत्तिमत्या विलोकी ॥ १ ॥

कायदा २ आर्या.

द्वादश बाबें कथिला दुसऱ्यांत प्रतिविचार विस्तार
रे ॥ लश्कर लोकांचा कीं पाहामहासुबुद्धविस्तारें

कायदा ३ श्लो० इंद्रकज्जा

कापूसगठ्यांतर खराबतेसे मातीकचोरा मिळऊ
निएसें ॥ विक्रीकरीत्याससजा घडावी हीरीतआ
हेतिसऱ्यांत पाहावी ॥ ३ ॥ ॥ संपूर्ण ॥

कायदा १८३० इसवीचा

कायदा १ आर्या.

अठ्ठाविश्वासपत्र करदकरूनी अमीन लोकांला ॥
अकत्यारें वाटवीले पंचमकल्में नरोपिला पहिल्या ॥ १

काय२ आर्या.

मुख्यस्थानाविरहित जडजअमीनादिपैसलेदा
या॥सहस्रत्रयैकरद्दी भालअफील द्विकल्महीभावा

कायदा३श्लो०मालिनी

कृमिनलजडजाला नांवयेथूनिझालें शशान
जडजऐसें आणिसकीटजिल्हे॥प्रतिवराशिंफि
राचें जडजषण्मासतैसे रविपरिमितकल्पें बो-
धतीनीतऐसे॥३॥

कायदा४श्लो० वसंततिलका

माजिस्त्रदावरषयेकअसिष्टनाला अकत्यारस
लुकैदी परिसोडण्याला॥मुद्रास्तिपक्षप्रगण्यां
तिलपोलिमाचे वीसाहपंचकलमेंखलुभावचौचे

कायदा५श्लो०मालिनी.

रविनियुदरवर्षा सर्वजिल्हेफिरावे ननुविषयदि
वाणी फौजदारीनपहावे ॥ हुकुमहकमचाले फ
क्तमुल्कीचकार्मे विनिखिल कथिलाजो पांचवा
दोनकल्मे ॥ ५॥

कायदा ६ आर्घ्या.

रविनियुका माचेंजे फेंसलकंपेश दोनसहस्रेक ॥
मंजुरअपीलत्याचे चालेसदरेसकल्पमुनिषट्क १

कायदा ७ आर्घ्या.

कर्नाटकांतमोठे लोकाफिर्यादऐकणाराहे ॥ पोलि
टएजेंटसप्तम पंचमकल्पेनिरोयिलापाहे ॥ १॥

कायदा ८ आर्घ्या.

सत्ताविश्वाअठरा मुनि कल्पारकमदोनकंपेशा ॥
द्वावास्तंकसाळी हुजुररक्जीन्यांतनाष्टसारांश ८

कायदा९ आर्या.

दस्तूरीघेण्याचा आशयनव्यांत बोर घांटाचे॥र-
स्त्यावरीलकथिला कल्मत्रितयेसविस्तरेत्याचे॥१॥

कायदा१०आर्या.

सांदेशांतिलकांहीं गांवेतेथेंचकायदाप्रगट॥केला
सामिलह्मणहुनी कल्महेंदशानिबोधिलास्पष्ट॥१

कायदा११आर्या.

सरकारावांचुनजे डांकेबंधीहिसावकराचे॥केले
वसण्याचेकीं यास्तवअकराद्विकल्महोत्याचे॥१॥

कायदा१२श्लोक.

इनामान्यमाफी शष्यव्हासनकी करावेतयाचेंदा
हापट्टबाकी॥वसूलीजमीनीअकराप्रमाणेंअ
सेद्वादशातेविकल्मप्रकर्ण॥१॥

कायदा १३ श्लो० शिखरिणी-

सरंजामीजेका इतरसरदा राणिअपळे तथागांवा
हृदीतचमुकदमे फेसलबिलें॥ द्याणीकामाचे-
सकलविषयेंयास्तवमहा सविस्तारेंतेरा हरमुख
कलमें बोधमपहा॥१३॥

कायदा १४ श्लोक

माबळे श्वररूपवर्तावरी घेतलीरवलुजमीनस-
त्वरी॥ यास्तवींचचतुर्दशींतहा बोधकास्तियुगक
ल्पकेंपहा॥१५॥

कायदा १५ श्लोक स्वग्धरा

हिंदुस्थानांतजेथें सकलभरतखंडांतजेइग्रजीरे ॥
सर्कारीबंदरातें परकियसरकाराचि शाशावगैरे॥
जाण्यायेण्याविशींकीं अणिकतरितया दस्तुरी

घ्यावयाची रीती त्या पंधराव्या तंच ननु कथिल्या
कल्पशून्ये हित्याची ॥१५॥

कायदा १६ श्लोक.

स्वधर्मजाणूनिच आत्मघात करील त्यालाणिक
साध्यभूत ॥ होयेत या शासन षोडशीं हा कल्प
द्वयें पूर्ण निबोध पाहा ॥१॥

कायदा १७ आर्या.

रेशम आणि सुपारी जीनस अन्या विशाणिस
रतांत ॥ दस्तूरीची बंधी केलीचौ कल्प भाचसत्रांत १

कायदा १८ श्लो० शिस्वरिणी.

दिवाणीच्या कामां मदक्किरितां होइल पुणें सु
जिल्ह्यांत ज्यायं तजडजसदा शासकरणें ॥ त
या कामें जिल्हा जडजसहकीं यापरितसे त्रये

कल्पेअद्वातननुकथिलाबोधनअसे

कायदा १९ आर्या

सदरींजिल्ह्यांतचकीं ज्यायंठच शशमज्जजहोई

ला॥ माजिस्त्रिटकामातें एकुणीसावात्रिकल्पपाही

ला॥ १९॥ कायदा २० आर्या.

मुंबइयेथेंदस्कारि जळमार्गानेंअफूअणायाचें॥

ध्यावीकेशीआशय कथिलावीसांतकल्पतीत्याचें॥
२९

कायदासंपूर्ण.

सन १८३१ इसवीचाकायदाप्रारंभ.

कायदा १ श्लो० शिखरिणी.

बडेलोकांचेकीं कल्पमएकती कानुसतरा प्रकारा

नंकर्णे ननुमुकदमें सत्वरबरा॥ एजंठानेंऐसें

प्रथमकथिलाविस्तरतमें जमीनीचाभाडा अमि

षअणकी दोनकलमें ॥ १॥

कायदा २ आर्यागीति.

कोंकणिबंदरिंमाला वररवुषकीपणजकातहोतीती
माफीमिठावरीकीं कथिलीयुगियुग्मकल्मकेरीति २

कायदा ३ आर्यागीति.

फैसलाच्यानकला ल्याहाव्याष्टापावरीअमीनाच्या
साध्यावरिनोएंसें तिसराकथिलाब्धकल्मकेत्याचा ३

कायदा ४ श्लो० स्वग्धरा.

सर्वांशिष्टांटकाले कटरहुकुमते त्यांहिजिल्ह्यांतजे-
व्हां माजस्त्रीदेवपर्या टनननुकरिता तेचहोतील
तेव्हां ॥ पैकासर्कारखाण्या तजविजकरण्या रेब
ले दुर्विभार साबीतीदीडवर्षे कडदहिंकरणें कल्म
दोवेदभाव ॥ ४ ॥

कायदा ५ श्लो० वसंततिलका.

कैदीसजाहिठरल्यावरिजोपळून जाईलपूर्विठ
रल्या करिजोप्रयत्न॥ शीक्षातयासअणिजोशि-
कवीलत्याते कसत्रयेनकथिलाशयपांचव्यांत १

कायदा ६ श्लो० इंद्रवज्रा

खंवातदर्यांतपिरीमद्यपू वरीदिव्याचासकलार्थ
तापू॥ निष्पन्नमालावरिजीजकत रचित्रियादा
कलयें ऋतूत॥ ६॥

कायदा ७ श्लो० स्रग्धरा.

मुख्यस्थानापरत्वे निजनिजपदवी त्यापरीजेठ
रावे केलेत्यात्यावरीकीं अफिलकसदरा दालती
तेंकरावे॥ जिल्हाशिष्टांतताव्यांतिलननुजडर्जा
रहसइकइयान्य भालत्रीण्यर्थमत्ते हरमुखकल

यें बोधलासप्तमान्य ॥७॥

कायदा ८ श्लो. स्वग्धरा

जिल्हामाजिस्त्रिटाची शशानजडजजो दसरेंआण
वाया आहेमुत्तयारकामी ऋतुमितमहिना केद-
एकांत होया ॥ जिल्हेमाजिस्त्रिटाला खलुशाशि-
महिना हेअसिंष्टांटतैसे ल्याहवेमंजूरहोण्या-
परिनवकलमें अष्टकीभावऐसे ॥ ६ ॥ ॥

कायदा ९ श्लो. शिखरिणी

जमीदाराचीजीठरविलिसजा तीव्रअमलीं-
अणावीतीरदी कमिहिकरण्यारीतकथिली ॥ अ-
शिष्टां टालाकीं जरिननुइनसा फासअसतां स्व-
तादर्यासीती तरिअणवण्या णविकरिता ॥ ९ ॥

कायदा १० आर्या.

माफीवेचाणीया वगराणीयासज्याजमीनीची॥
 होईलयद्यपिनसतां फ़ैसल्यानैककलमदशमाची॥
 कायदा ११ आर्या.

दस्तूरीघेण्याची नाक्यावरिसर्व बोरघांटाच्या॥क
 लमद्वंद्वेंएका दशिरीतीत्यानिरोपिल्यात्याच्या॥११
 कायदा १२ आर्या.

गहाराहमदवादी चेकोटाचेमरामताकारा॥कर
 ण्यादुरुस्तमाला वरिदस्तूरीत्रिकल्मकेंबारा॥१२
 कायदा १३ आर्या.

खुषकीजलमार्गाचे नाक्यानाक्यावरीअमलदार॥
 ठरउनिजकातपंचम कल्मेंत्रिदशींतहाचसविचार१
 कायदा १४ आर्या.

कालेकटराच्याज्या हापीशींष्टापकागदावरते॥वि-

कणाराची स्वरुजू व्हावीचोदाविकल्पत्यापरते ॥१॥

कायदा १५ आर्या.

अपल्या कार्मीकांहीं खोटीरुजुआणखीदगाबाजी
केलापाटिलत्याला होयसजाभावपंचदशिनीजी १

कायदा १६ श्लो० शिखरि०

बडेलोकांच्याज्या मनुस्मृतिहिता प्रांतकरना
ठकीजेत्याअकत्या रखलुबहुधा वाडउनियां॥
द्विकल्पेंसो व्हावा उपरिजनते जाबदजरी नगौ
रमेंटैजंटा जवळि निखल न्यायसुदरी ॥१॥

कायदा १७ आर्या.

दावाकितेकरूपयाचाअसलकोर्टमार्शलीहोया॥कोर्टी
तकल्पएक्या कथिलासत्राविशेषकन्याय ॥१॥

कायदा १८ श्लो० शार्दूलवि०

दावागण्यविचारनीतिकरण्या नेटीवजडजादि
 का राहेशंभरमुद्रिकापरिअफी लाचीहिफड-
 चाधिका॥ नाहींप्रेनसिपालनेटिवतया दाहा
 हजारावरी तस्यार्धाविभुता कमीशनरजे अ-
 ष्टैककल्मेंबरी॥ १॥ इतिसन१८३१इसवी-
 चाकायदा संपूर्ण॥

सन१८३२इसवीचाकायदाप्रारंभ-
 कायदा१आर्या.

कोंकणिजिल्हावागुळि मालवणीमीठत्याज-
 कातीचा॥ बसवायादरइतका तात्पर्याहेकक-
 ल्मपहिल्याचा॥ १॥

कायदा२आर्या.

हिजकातीचेमक्ते दाशचामलकश्याप्रकरानें॥

चालावापरिकथिला एतद्विषयीं युगत्रिकल्पाने ॥११

कायदा ३ आर्या.

पाटीलाणिकसजमी दारालागीवसूलिचीविभुता
आहेसजार्हत्यानीं श्रुतिकल्पेपंचरवर्चल्यास्वहिता
इतिसन १८३२ इसवीचा कायदासंपूर्ण.

सन १८३३ इसवीचा कायदा प्रारंभ

कायदा १ आर्या.

मुंबइबंदरयेथिल उदमीजनजीनसादिनेणारे ॥
आण्णारानील्याहावे पहालाकथिलाद्विकल्प-
केनरवरे ॥ १॥

कायदा २ शार्दूलविक्रीडि.

नेटीवारव्यतया कमीशनरजे त्याहीस्वहरीत-
ळी अकत्यारे इनसाफ साफकरणया सामीलअ

न्यस्थळीं॥आहेजेपडलेबहूमुकदमे मागेजमो
नामुळीं तेथेंपाठविण्यास त्यासजडजी मुकत्या
रआहेकसा॥त्याच्यात्यामदतीस्तवीहिदुसरा क
ल्येकबोधीअसा॥ १॥

कायदा३आर्या.

पोलीसाचे कामें अधिकसमीचीनशहरीतीन॥
मोठ्याशहरींचाला वेंघास्तवएककल्यकेतीन॥१

कायदा४आर्या.

मुंबइताव्यांतिलजे बंदरिनाक्याचरीजकातीचे॥
मालापरिदरवाढा याशयचौथ्यांतकल्यकेपंच॥१

कायदा५आर्या.

पाटीलाणिसूजमी दारालागीवसूलिचीविभुता
आहेसजाहल्यानी श्रुतिकल्येपंचरवर्चल्यास्वहिता

कायदा ६ श्लोक-शार्दूलविक्री-

आहे भोग्यजमीन ती सवरषे होईल तो कींधणी स
 कारी हुकुमा विरक्त असल्या आल्या वरी जो कुणी॥
 लागूनाहित या सहेच हुकुमें कानून युक्ते जरी हो
 ये प्राप्त त्या समात्र कथिला कल्पत्रये षट् तरी॥१

कायदा ७ श्लो० शार्दूलविक्रीडि०

बाराहूनी अधिक मान व जरी एकत्र होऊनियां-
 हंगामाहितथाफितूर करण्या उद्युक्त होतीत या
 दंगा बंड नराज्य कीय विषयी त्या त्या गुन्ह्याची-
 सजा जिल्ह्याच्याच अदालतीतून घडे कल्प-
 त्रये सत्य जा॥ १॥

कायदा ८ आर्या-

जुडिशाल कमीशनरा फिरण्याचा भाग तीन केला

हे ह्राणेदिनिमितिनिघणें ऋषिकल्मेंबोधअ-
ष्टकीपाहे ॥ १॥

कायदा ९ आर्या.

मुंबइताव्याबाहिर इंग्रजसर्कारच्यामलातून के
दीठिवण्याएथे गोनरसुरव्याहकल्पनवकथन

कायदा १० आर्या.

तपकीरीचामक्ता घावेंध्यावेंवसूलकानून ॥ का
लेकटरातेदश पंचमकलमेंनिरोपिलापूर्ण ॥ १०
इतिसंन १८३३ इसवीचा कायदासंपूर्ण.

संन १८३४ इसवीचाकायदाप्रारंभ:

कायदा १ श्लो० स्रग्धरा.

मंबाइचाकुलाबीं लघुअणिकमहा बंदरींपोलि
साचे जेष्टीसाफीसदोघेननुअधिकतसे नेम-

णें कौसलाचें आवेअकत्यारत्यानी गुरुदिनिबस-
णें कोडतीन्यायकार्मीं बालेशातेंठियाया परिचर
कथिला एकचौदारकल्मीं॥ १॥

कायदा २ आर्या.

सरखेलअंगरेचें मूबदलेगां वघेतलेजेथें॥ चाल
विण्यास्तवदुसरा कलमदेंसर्वकायदेतेथें॥ २॥

कायदा ३ आर्या.

जंजिरमुंबइयेथें वैनडुटीमालतारवावरला॥ क
लमत्रयदरघेण्या त्याचासारांशतीततो कथिला ३

कायदा ४ आर्या.

मुंबइताब्यांतिलजे बंदरिनाभ्यानिहायजिजकात
टक्केचादरवसला कार्पासाचारपंचकलमांत॥ ४॥

कायदा ५ आर्या.

सरतसशहरीहोती धातुवरिजीजकाततीबंद॥रे
शिमकापडयावरि बसलीपंचत्रिकल्पकेबोध॥५

कायदा६ श्लो० शिरवरिणीष्ट०

दिवानीकामाचे अडचणनसेकोडतगणे कराया
लाबंधी ऋतुअटवडे लीहानिपणे॥इतल्लाकेल्या
नें जडजसदरा दालतिचिजे अहेताहोमुकत्यार
ऋतुकथिला कल्पतिसजे॥६॥ ॥इति सन

१८३४ इसवीचाकायदासंपूर्ण.

अवतर्णिकाश्लो० स्वधरा.

अद्राशेंद्राविसांचे विजयतिसतरा तीनएकुंति
सांचे तीसावीसैकतीसा नवयुगलतसे बत्ति
सादोनत्याचे॥ तेत्तीसालाच दाहा ऋषट्चवति
सा कायदेनिर्मिलेहे एकूनाहेतशाहा तरअक

टपुटें कौसलेतेचपाहे ॥१॥ अठ्ठावीसापासूनि
 चोतिसपर्यंतपूर्वणीसात॥ कथिलालघ्वर्थव्या-
 रव्यानेंस्वविनायकेनपरिसोत॥२॥ ॥ इति
 श्रीपुरवणिकायदेसमाप्त ॥

संन १८३५ इसवीचें अकटाचें व्या-
 रव्यान प्रारंभ-

प्रकट अकटपंती पत्तिसापासूनीती निकटस
 रसझाली बोधिलीस्पष्टनीती॥ एथकएथकला
 चा वर्णितोस्वल्पसार त्वरितननुजनाला बोध
 व्हावाचसार ॥ १॥

अकट १ श्लोकमालिनीवृत्त

प्रथमअकरिंहांकीं भावमद्रासयेथें सिविलच-
 मिलटारी कामदारास्तितेथें॥ हुकुमपरिकराचें

कामतेंसर्वत्यांही गवरनरविचारी एउपाहेचोतपा
ही॥१॥ अकट२आर्या.

आशामाराकानव वतनाशीरीमच्यात्रिजिल्ह्यांत
मुक्ररकामकत्याची अकत्यारीकथनयुग्मअकटांत

अकट३आर्या.

एकुंतिश्चापहिला दशकलमाच्याचजोहिदोरकमी
अकटीनवीनदावे मंजुरनोहेनिबंधत्याहुकुमीं॥४॥

अकट४भसो.सुग्धरा

दोघेजेष्टीसआफा धिपिसकल कती कायअकत्यार
आहे एकाजेष्टीसआफा धिपसचकरण्या त्यापरी
मुख्यहोये॥रीतीनेकायद्याच्या अणिकहिंअक्ट
पोलमेंटप्रकारीं तासर्याधिक्यआहे चनिगमअ
कटीं फौजदारीविचारी॥१॥

कायदा ५ आर्या.

मुनसिफलोकादरमा केलामुक्कारत्याविनाकांहीं॥
पंचमअकटीऐसा भावाहेअन्यध्यावयानाहीं५

अकट ६ आर्या.

कच्छारदेशयेथें कामकमुक्कारदेखरेखीचे॥ते
सदरबेर्डआफा रविनविचेंकामसाकटीत्याचें॥६

अकट ७ श्लो. मंदाक्रांता.

कांहींकामें शशानजडजा फौजदारीसमंधी सो-
पायाला सकटतरिचे बोधनेंत्यासवंधीं॥सकीं-
टालाकरुनिकथिलें सर्वसप्ताटकींही अग्राक-
ल्का गवरनरते अस्तिमुकत्यारपांहीं॥७॥

अकट ८ श्लोक. शिरवरिणी.

जमीनीच्यादस्ता विषिविषयजो त्यासहुकुमें क

रूनेकीं बाकी जरिअसलिया दोनकलमें ॥ लिला
वातेंजिल्हा जडजपरितो हेचनिकटीं असेकामे
काले कटरकरणे अष्टअकटीं ॥ ८ ॥

अकट ९ आर्या.

वंदोवस्तमिठाच्या करितांणिकअन्यमीठधरल्या
स ॥ होयप्राप्तइनामच हाभावाहेनवाकटीत्यास ९

अकट १० आर्या.

ग्याजीटींतचठरला जोतोसर्वेसकायदामान्य ॥ ए
तद्विषयींकथिला दशमाकटिभावनाहियाअन्य १०

अकट ११ आर्या

बूकेंछापायाचा आशयएकदशाकटींकथिला ॥
दिसारेनवकलेमें कळण्याविषयींसमस्तलोकांला ११

अकट १२ आर्या.

मच्छलीपट्टणयेथे सनदादेतात त्याजमीदारा॥त्या
तेनिबंधकरण्या विषयींचाकटनरोपिलाबारा१२

अकट१३ श्लोक. स्रग्धरा.

इष्टं ज्याकंपिनीच्या हरशकसकुणीं त्याचरीचौ
कशील्य केलेजेत्यागुन्ह्यांच्या सदरफउजदारी-
सअकत्यारत्याला॥कोण्याजिल्ह्यांतव्हावे हु
कुमन्चकरणों मुंबईच्याइतारयी आहेतेरा कटी
कीं सकलाहिकथिलें कल्पशून्येविलोफीं॥१३

अकट१४ श्लो० इंद्रवज्रा

हर्षीसरालाधिकएककिंवा जिल्ह्यांतमाजिस्त्र
टतोकरावा॥अकत्यारत्यागौर्नरकौसलास चौ-
दाकटीभावअहेविशेष॥१४॥

अकट१५ श्लो० स्रग्धरा.

मद्रासा दालतीच्या हजरनसमना आणि कानू
 नजैसा तैसा साक्षीनदेये स्मरशरशतमु द्रा-
 स्तिदंडप्रकाशा ॥ साक्षीदेयेपरीतो कइदचक-
 रणें त्यासजिल्लानजीकी आहेत्याकोडताच्या-
 त्रिकलमअकटीं पंधरार्थाविलोकीं ॥ १५ ॥

अक१६ लोकमालिनी-

रयतजनगुळीचे वृक्षनोलावलीया णिकबुल
 कृतवाजो लीहनीदेउनीया ॥ जरितरिकथले
 ला दंडहोतातयाला अकटिकलमशून्यां षोड
 शीबंध झाला ॥ १६

अकट१७ आर्या-

आननअक्षरत्यावरि कोरुनिकरण्यासकुंपनी-
 मुद्रा ॥ अवतारकल्पपंक्ती सप्तदशाकटिनिरोपि

लीभद्रा॥१७॥

अकट १८ आर्या.

माजिस्वेराकळउनि चपडाशीत्यांतसाधण्यानाव
कोरावेदंडनत्या अष्टदशाकरिनिरोपिलाभाव॥१८

अकट १९ आर्या

दक्षिणदेशांतिलजे सरदाराच्याचकामकाजाला
एकुणिसअकटींचपुणे जडजाशिष्टांटेजंततोझाला
१९

अकट २० आर्या.

हिकमाविसदाराला ह्यालकन्यालाविशेषजेगांव
कोसलदेयामुरव्यच विंशत्यगटींनिरोपिलाभाव २०

अकट २१ आर्या.

बंगालेलाख्यांतिल पेसासावाच शंभरयेस॥चज
नींकलमत्रययुत एकाविसाकरिंनिरोपिलाशेष २१

इतिश्रीसन१८३५ इसवीचाअकटसंपूर्णएकूनअ
कटनंबर२१आहेत.

प्रस्तावनाआयी.

व्याख्यानविनायकनर सिंहानेंमंजुबोधपाकांहीं-
समजावेंपरिकथिलें॥पस्तीसाकटतयानुरेकांहीं१

अथसन१८३६इसवीचाअकट

प्रारंभ.

अद्रायकतीसाषट्कात्यर्थास्वडणान्यकामाला॥प्र
थमाकटिविभुताहेगौर्नरयाचेचस्वर्चकरण्याला॥१

अकट१आयी.

मुंबइताव्यातिलजीदस्तूरीघ्यावयासतात्पर्य॥कू-
थिलासविस्तरानेंप्रथमाकटित्यातपश्यभोआर्य॥१

अकट३श्लो०वसंततिलका-

विस्तारेगतकल्ये जलमार्गाचीजकातघेण्याचा॥

अकटद्वयांतकथिला निश्वयसारांशहोपहास्याचा

अकट३श्लो० वसंततिल०

साष्टीइथेंउत्तरतीलगुरेंतयाला होतीजकातपरि

तीसनिबंधशाला॥ हाभावयात्र्यकटिं विस्तरतः

प्रकार संबोधिलाकलमवर्जितअध्यहार॥ ३॥

अकट४आर्या.

अत्राएकुंचाळिस इसवीपर्यंतजारिसन्निकटीं॥

नादारकर्जदारा सटकाकरण्यासभावचौअकटीं४

अकट७आर्या.

अत्रासत्ताविश्वे एकुणिसवतीसत्यांतजोहूकुम॥

सप्ताकटींचकथिला राहिलपरिभत्यतोचकार्दम७

अकट९श्लो० स्वगधरा.

ज्येष्ठीसाफाधिफीला शपथहिंकरणे लश्करीक्याम
 डिंगआफीसारासत्याच्यापरिशपथकरावीहणो
 नीहिसार ॥आहेतात्पर्यनद्या कटिकलमगते बोधि
 लाहाचपूर्ण। तैसेंचालेलसर्व स्थठिरुचिरपहा
 बोधहोईळतूर्ण॥ ६॥

अकट ११ श्लो० इंद्रकजा-

कोण्यामनुष्यावरजन्मभूमी किंवातसेजातिविचार
 कामी॥ तोचालणारामलकोडताचा अक्राःकटीक
 ल्मविशून्यत्याचा॥ १॥

अकट २४ श्लो० इंद्रकजा-

नेटीचजडजादिकनामहोते मोडूनितीठेविलीअ-
 न्यत्याते॥तात्पर्यजोचोविसत्याकटीकीं भोपंच-
 कल्पेंरवलुतोविलोकी॥ १॥

अकट २५ आर्या.

गोनरकोसलसुरव्या हेठे वाष्पसंबंदरीमाल ॥ पं-
चेविसाकटीकीं तीसककल्पेनिरापिलेसकळ १

अकट २६ आर्या.

कोण्यामुलखीजावो लश्करसाहेबत्यास्थळीनि
कटीं ॥ टेवायाहिदरोगा कोसलसुकत्यारसधि
साअकटीं ॥ १ ॥

अकट ३० श्लो० मंदाकां०

फांसीगाराकडकरणे जन्मआहेपरीकीं हो
पेशाबीतचखलुगुन्हा सकत्यालानबाकी ॥-
कोण्यादेशीखबरअसत्या बांधण्यानाटकाव
तीसाव्याव्याअकटिकाथिला हाचसंपूर्णभाव १

अकट ३२ आर्या.

बंगाल्यातिलकलकत सर्कारीबत्तिसाकटीनेमें॥
 परमुळखांतिलसारखरउतरायाचाप्रकारषट्कलमें
 प्रस्तावनाआर्या. १

व्याख्यानविनायकनर सिंहानेमंजुबोधपाकाहीं
 समजावेंपरिकथिलें छत्तीसाकटतयाजुरेकाहीं१
 इतिश्रीसन्न१८३६इसवीचेअकराचेंव्याख्या
 नसंपूर्ण.

अथसन्न१८३७इसवीचे
 अकराचेंव्याख्यानप्रारंभ.

अकर२आर्या.

कलमेंसमनिरोपण केलीनिश्चित्यबोरघांटाची॥
 अकरट्ट्यांतरीतीदस्तूरीनिखिलसत्यघेण्यानी
 अकर४आर्या. २

मुंबइदेशांतिलजे घेउनिउत्पन्नज्याजमीनीचें॥पा
छाहरयकरयता चोअकटींचवहिवाटकरण्याचे ४

अकट६श्लो०स्वग्धरा-

पाच्छाईकोडताची जरिसनइजया कोडतासास्ति
पाहे बंदीवानासत्यानीं कइदयुततया माफकण्या
विशीहें॥बा छालाकींसिफारे सरुतअसालिया खु
इजामीनत्याची घेऊनीसोडण्याला ऋतुअकटिं
असा बोधअकत्यारसाची॥६॥

अकट९श्लो०स्वग्धरा-

त्याच्याताव्यांतजीस्था वरमिळकतिला फारशीचाइ
इलाका आहेतोमृत्युशाला मिळकतसगळी घ्या
वयाचाचवाका॥केलाहेमृत्युपत्रें नमुनवअक-
टीं वारसालासयाचा श्लोकनीचाजशीकी प्रथ

मचचरणीं यापरीबोधसान्ना ॥९॥

अकट११आर्या

अद्राविश्वापहिला प्रथमद्वयकल्पजाहलेंरद्द॥

अक्राकटींकथिलाकीं ननुसर्वालासुबोधनीबोध१

अकट१३आर्या.

जेथेंजेथेंफौजा त्यास्थळिंहोईलकोर्टमार्शलकीं।

त्याचीरीततयाची कथिलीतेराकटींनसेपरकी॥
१३

अकट१४आर्या.

परकीयराज्यातुनिकींअपत्याराज्यांतमालआण

या॥चौदाव्याकटिंकथिला तामर्याधिक्यतोति

थेनेया॥ १४॥

अकट१६आर्या.

बंगाल्यांतहिमाला वरघेण्याचाजकातसारांश

सोळाअकटींहाकीं आहेकथिलाविशेषनिःशेष १

अकट१८ मंदाश्रंता

फांसीगारापरिचकथिला खूनकेल्याक्षणोनी तेव्हां-
त्याला कडकरणे तक्षणींचौकसूनी ॥ माजिस्त्रीटा
अयकुनिकुणीं अस्तिमुकत्यारपाहीं हाभावाहे अ
कटिंअठरा नास्तियाहूनिकांहीं ॥ १॥

अकट१९ आर्या.

साक्षीघेण्याविषयीं योग्याहेकींनसेचअटकावा।

मागीलगुन्याचाकीं यकुणीसाकटिंनिरोपिलाभाव

अकट २१ श्लो० इंद्रकजा.

माजिस्त्रिटींकींचतसेदिवाणीं खोटीवदेसाक्षतया
भकणीं ॥ केलीप्रतिज्ञापरिकैदत्यांस एकेविसा
कट्युनुएकवर्ष ॥ ११

अकट२७आर्या.

कलकटराच्या आज्ञा वांचुनिकोणी करूं नये मीठा।
नाहीजकात आशय सत्तावीसाकटीं असेनीट॥ १॥

अकट३१आर्या.

मरहुमवाच्छाडलियम धिपोर्धयाचेचकुंपणीश
भ्र॥चेहेराकोरायाकीं येकतीसाकटिंनिरोपिलदभ्र

अकट३२आर्या.

नेटिवकौसलयाचे आज्ञानसताचडूनये झाजीं॥
द्वादशकल्मेंबत्तिस अकटींतास्यबो धिलाहेजी
तेराच्या कायद्याची प्रथमरकमनो सविसाकल्में
येक्या धाडावेंसर्वपत्रें स्पिशलसजडजी फौज-
दारीविमुरच्या॥ त्याणेंत्यात्यागुन्ह्यांचा ठरउनि
इनसा फाणित्याकौसलाला धाडावेंलीहिलेले

तवरहिजडजी पूर्णशीक्षानबोला॥१॥

प्रस्तावनाआर्या

व्यारव्यानविनायकनर सिंहानेंमंजुबोधपाकाहीं
समजावेंपरिकथिलें छत्तीसाकटतयानुरेकांहीं १
इतिश्रीसन्न१८३६इसवीचेअकटाचेंव्यारव्यानसं
पूर्ण ॥

अथसंन१८३७ इसवीचेअकटा

चेंव्यारव्यानप्रारंभ-

अकट२आर्या.

कल्मेंसप्तनिरोपण केलीनिश्चित्यबोरघाटाची॥

अकटद्वयांतरी ती दस्तूरीनिखिलसत्यघेण्याची॥
१

अकट४आर्या.

मंबइदेशांतिलजे घेउनित्यन्नज्याजमीनीचें॥

पाछाहरयकरयता चौअकटींचवहिवाटकरण्यांचें
अकट ६ श्लो० स्वग्धरा-

पाच्छाईकोडताची जरिसनदजया कोडतासास्ति
पाहे बंदीबानासत्यानीं कइदयुततया माफकरण्या
विशीहे ॥ बाछालाकींसिफारे सकृतअसालिया
खुद्दजामीनत्याची घेऊनीसोडण्याला ऋतुअक
टिअसा बोधअकत्यारत्याची ॥१॥

अकट ७ श्लो० स्वग्धरा

त्याच्याताव्यांतजीस्था वरमिळकतिला फारशीचा
इलाका आहेतोमृत्युशाला मिळकतसगळी घ्या
वयाचाच वाका ॥ केलाहेमृत्युपत्रें ननुनवअकटीं
वारसालानयाचा ॥ श्लोकत्रीचाजशीकीं प्रथमच
चरणीं थापरीबोधसाचा ॥१॥

अकर ११ आर्या.

अद्रुवीश्चापहिला प्रथमद्वयकल्पजाहलेंरदृ॥
अक्राकरिंकथिलाकीं ननुसर्वालासुबोधनीबोध १

अकर १३ आर्या.

जेथें जेथेंफोजा त्यास्थळिंहोईलकोरमाशिलकीं॥
त्याचीरीततयाती कथिलीतेराकटींनसेपरकी॥ १॥

अकर १४ आर्या.

परकियराज्यातुनिकीं अपल्याराज्यांतमालआणा
या॥ चौदाव्याकरिंकथिला तासर्वाधिक्यतोनि
थेंनेया॥ १४॥

अकर १६ आर्या.

बंगाल्यांतहिमाला वरघेण्याचाजकातसारांशा॥
सोळाअकटींहाकीं आहेकथिलाविशेषनिःशेष १

अकट१८ श्लो० मंदाक्रां०

फांसीगारापरिचकथिला खूनके लाहणोनी तेहां
 त्यालाक इदकरणे तक्षणीचोकसूनि ॥ माजिस्त्री
 टा अयकुनिकुणी अस्तिमुकत्यारपाही हाभावाहे
 अकटिंअठरा नास्तियाहूनि कांहीं ॥१॥

अकट१९ आर्या

साक्षीघेण्याविषयीं योग्याहेकींनसेचअटकाव ॥
 मागीलगुन्ह्याचाकीं येकुणीसाकटिनिरापिलाभाव

अकट२१ श्लो० इंद्रवज्रा. १

माजिस्त्रिटीकींचतसेदिवाणीखोटीवदेसाक्षतया
 प्रकणीं ॥ केलीप्रतिज्ञापरिकेदत्यांस येक्केविसाक-
 ट्यनुएकवर्ष ॥१॥

अकट२७ आर्या

कलकटराच्या आज्ञा वांचुनिकोणीकरूनयेमीठ
नाहीजकातआशय सत्तावीसाकटींअसेनीट १

अकट३१आर्या.

मरहुमबा छाउलियम धिपोर्धयाचेचकुंपणीशु-
भ्र॥चेहेराकोरावाकीं एकतीसाकटी निरोपिला
दभ्र॥३१॥ अकट३२आर्या.

नेटिवकोसलयाचे आज्ञानसतांचदूनयेझाजी
द्वादशकल्मेंबतिस अकटींतात्पर्यबोधिलाहेजी१
तेराव्याकायद्याचीप्रथमरकमजो सधिसाकल्म-
येच्या धाडावेंसर्वपत्रें स्पिशलसुजडजीफौज
दारीविमुरच्या॥त्याचेत्यात्यागुन्हाचा ठरउनि
इनसाफाणित्याकोसलाला धाडावेलीहिलेलें.
तवरहिजडजी पूर्णशीक्षानबोला॥१॥ ॥

प्रस्तावनाआर्या.

व्याख्यानविनायकनर सिंहानेंमंजुबोधपाकाही॥
 समजावेंपरिक्वथिलें सत्तीसाव्याकटानुरेकाहीं ॥
 इतिश्रीसन्न१८३७ इसवीचेअकटाचेव्याख्यानविना
 यककृतसंपूर्ण ॥

अथसन्न१८३८ इसवीचेअक

टाचेव्याख्यान प्रारंभ ॥

अकट१आर्या

बंदारेंजळमाणीज्या मालाचीकीजकातघेण्याची
 प्रथमाकटिसत्कथिली कल्मेंचौसष्टरीतहो त्याची
 अकट४श्लो०मंदाक्रांता.

खोटीसाक्षी वदतिसदरा दालतीतान्यजिल्हाआ
 हेजेथें नजिककरुनी तीव्रकैटीतयाला ॥ धार

वेदीं त्वरितइनसा फासमिद्धांतहोये शीक्षायावी
ह्यणुनिचवथ्या कस्यहोभावपाहे ॥ १॥

अकट६ श्लो० स्वग्धरा

कोणीफिर्यादकर्ता असुकअमलादा गनखोर
र्थकेला ऐसीअर्जादित्यानें मगजरिइनसा फा
सनेमावयाला नेमावीक्रींकमेटी गवरनरजो यो
ग्यआल्यादिसूनी आहेसारांशहाकीं खलुक्रतु
अकटां बोधिलाविस्तराणीं ॥ १॥

अकट८ आर्या

पालखिजाइलयेइल रस्त्यानेंस्वांरबोरघाटाचे
कथिलेंप्रकर्णअष्टमअकटीत्यालासदाजवती
चे ॥ १॥ अकट९ श्लो० स्वग्धरा

मुंबईच्याइलाखी शशानजडजने फौजदारीप्र

कर्णी केले केंदासदंडा दिक्मितरूपये ज्यासनु
 क्सा नवर्णी ॥ त्यापैकीजेतयाला किमपिच अवघेत्या
 सदेयासआहे अकत्यारीत्याविशीचा ननु नवअ
 कटीं बोधिलाभावपाहे ॥१॥

अकट१५ आर्या.

अद्रासत्ताविश्वे चारावाकायदातथाकलम ॥ पस्ति
 सपहिलीहोइल पंध्राअकटींनिबंधतीरकम ॥१॥

अकट१६ श्लो० स्वग्धरा

साहामासावर्ते वहिवटअसली काढण्यालातसे
 ती नाहीमुकत्यारकांहीं चकलकरसा हेवत्या-
 चीसूनीती ॥ झावीआणीकवृत्ति जमिनधणि
 पणा कोडतीहकवाटा भोग्याचीआणिसोळा
 कटिपरिकथिला विस्तरेंहाचसाटा ॥१॥

अकट१८ श्लो० स्त्रग्धरा

सत्तावीसेसवीचा रविमितकलमीं कायदाषोडशी
हे त्याच्याभावाप्रमाणें विषयवस्तुलिचा ज्यास-
स्वामित्वआहे ॥ घ्यावेजामीनत्याला ह्यणहुनि
कथिला विस्तरेषष्ठकल्पे साचीचासुस्तकीमा
षटशकअकटी हाचसारांशनेमे ॥ १॥

अकट१९ आर्या.

घालुन झाझीवोझे वजनावरिअंशजोजकातीचे
घ्यावेपंधराकलमें एकुणिसअकटींविचारमालाचे

अकट२० श्लोक-मालिनी

कजनपरिअसाची चाळिसागण्यतोळे जरिकपठ्ठ
शाते दंडहो त्याचवेळे ॥ त्वरित वरतबांकापोष्ट-
हापीसजेथें दशयुगअकटीकीं कागदेपाठवीते १

अकट २१ श्लो० इंद्रवज्रा

चोदाअणेचांदिपरीरुप्याचे तेचालवायाखलुइं-
डियाचे॥सुकत्यारकीगोंनरकोसलाहे एकेविसा
कस्यनुभावपाहे॥ २१॥

अकट २८ श्लो० इंद्रवज्रा

सप्रामज्याकोडतिसाक्षरबोटी सांगेलत्यालारबलु
केदमोठी॥जीवंतआहेपरियंतऐसें अठ्ठाविसा-
व्याअकटींविशेष॥१२॥

प्रस्तावनाआर्या

व्यारव्यानविनायकनर सिंहानेमंजुबोधपाकाहीं
समजायेंपरिकथिलें अडतीसाकटतयानुरेकांहीं॥
इतिश्रीसन्न १८३८ इसवीचे अकटाचीव्यारव्या
विनायक कृतसंपूर्ण॥

अथसन्न१८३९ इसवीचेअकराचेव्याख्यान

अकर२ श्लो० स्वग्धरा.

चातुर्मासावरीकीं कइदनकरणें स्पष्टमाजिस्थितानें
दंडाच्याबाबदीजे परिमितरूपये जोनदेयेतयानें॥
जमीत्याचीकरावी मिळकतजितकी यासमुक्या
रहोये विस्तारेंचारकलेमें द्वयअकटिंअसा हाचना
सूर्यआहे ॥१॥

अकर३आर्या.

अत्राद्यत्तिसइसवी अक्रवाकायदाअसेरद्॥मुन
सिफकोडतिंदावा चालेभावत्रयाकटींशुद्ध॥२॥

अकर८ श्लो० इद्रयज्ञा

आलाइलारवारवलुचिचणीचा चालेलसर्वापरि
कायद्याचा॥ तेषेह्यणोनी कथिलामकार अष्टाष्ट

कींस्पष्टपणंविचार॥ ३॥

अकट ११ श्लो० इंद्रवज्रा.

किनकोसलीजोकरण्याअपील॥इच्छीलत्याला
करण्यासफैल॥ नाहींचफीकीनंकलासघेया एका
दशाकस्यनुभावहोया॥ १॥

अकट १४ आर्या.

अद्रासत्तिसइसवी पांचवबत्तीसकायदाबाधा
होइलझाझावरते मालचढायाशया कटीचवदा

अकट १७ आर्या.

अद्रासत्तिसइसवी अकराचेषट्चतुर्दशो कल्पे
कंपेशपत्रडाकी सत्राअकटींतयासदरनेमें॥ १॥

अकट १८ श्लो० इंद्रवज्रा.

थग्गीप्रमाणेजरिखूनकेले मालाथवाघेइल-

चोरलैले ॥ तो न्यायकर्ण्याखिल कोडताहे मुक
 ल्यारअष्टाकटि भावपाहे ॥ ७ ॥

अकट १९ श्लो० शार्दूलविक्री०

दोंवर्षावरकैदपूर्णकरण्या शिष्टांठलीहूनियां
 धाडावेंअधिकारताशशानजो जडजीस आहे
 तया ॥ मुख्यादालतिलालिहूनयअसें सिद्धां
 तकेलानरी विस्तारेंखलुहाविचारकथिला ए
 कोनविंशाकटी ॥ १ ॥

अकट २० श्लो० मालिनी

अखिलवतनदारा हक्कमाफीहिकेली अमुकअ
 मुकऐसेबंधतासर्वझाली ॥ जरिकुणिबुजऊनी
 घेतल्याकैदत्यांस दशयुगअकटीकीं सप्तवर्षेवि
 शेष ॥ ९ ॥

अकट२२आर्या.

वाच्छाकोडनसैसें सप्रिमकोटीमहागुह्याबाबीं॥
 घ्याव्यानुकसिजन्न्या बेविसअकटींनिरोपिती-
 हिखुबीं॥१०॥कैदीजनजरअपल्या कथिल्यावृ
 तांतज्याजवानीच्या॥नकलघेयाआहेअकत्या
 रीनिखिलविस्थळीयाच्या॥११॥

अकट२३आर्या.

लक्षकरचाचशिपाई कांहींतुकल्यासत्याजलादूर
 करण्याकोरटमार्शलतेविसअकटींअसेचमुकसार

अकट२५आर्या.

अद्राएकतिसइसवी च्याचवथ्याकायद्यापरीकामे
 माजस्त्रिटकलकरे पंचेवीसाकटींअसानेम॥१॥

अकट२८आर्या.

मुंबइटापूयेथे कोण्यापरिगेहबांधण्याविषयीं।।अ
 ठाविसाकटीकीं कथिलाभावार्थजेमहाविषई॥१

अकट ३१श्लोकइंद्रवज्रा

कापीलसिद्धाकुणित्यागुन्त्याचे सोन्यारुष्याचे
 परिन्यायकैचे सप्रीमकोटींचविचारव्हावा ए
 केतिसाकट्यनुपस्यभावा ॥१

अकट ३२श्लोकस्रग्धरा

कांहीनेल्यापदार्था परिकुशिदतया प्रामहांईल
 कैसे ज्ञाल्यानेल्यादिसांची मुदतसरलिया पत्र
 ल्हांवेचतेसे धांवेआजीचमुद्रा नहिजरितुजला
 व्याजदेणेपंडेल बत्तीसाव्यागटीहा मजकुरक
 थिला विस्तरानेनिकाल ॥१६॥

प्रस्तावनाआर्या

व्याख्यानविनायकनर सिंखानेमंजुबोधपाकांहीं
समजावेपरिकथिले येकुणवाळाकटानुरेकांहीं
॥१॥संपूर्ण

अथसन्न १८४०इसवीचाअ-प्रा-
अकट २ आर्या

कोर्टमार्शले लीहिल्यागुना पूर्णताकरावीचत्या
जना जडजआदिजेकामगारते द्यकटिभाव
हा वोधिलामते ॥१॥

अकट ३ आर्या

बंगाल्यापरिटिवणे संबडटापूतव्यांकआशयहा
अकटीचाठिसकल्मे कथिलाआहेसविस्तरेण
हा ॥२॥ अकट ५श्लोकवसंततिलका
हिंदूजनामुसलमीनजनाप्रतीज्ञा कर्ण्यासतीनि-

कटरीतअसेमनोज्ञा खोटेवदेसिकवीलतयास
शिक्षा पंचाकटीचतुरकल्याविचारदक्षा ॥ ३ ॥

अकट ६ आर्या

हुंडीव्यापारीकीं केसीहोईलमान्यव्यापार षट्क
ल्येऋतुअकटी कथिलाविस्तारफारहासार ॥ ४ ॥

अकट ९ आर्या

कानूपरितोपूरा होयनिवाडाकसालवादाचा प
ट्कलमेनवअकटी तंटाजाइलकींनवादाचा ॥ ५ ॥

अकट १० आर्या

यात्राविषईकरजो घेण्याचातोनिबंधकेलाहे भा
वप्रयागवजग न्नाथीकथिलादशाकटीपाहे ६

अकट ११ आर्या

पंचेतालिसकल्या द्युरकमापरिकायदातेरा

एकांताणिमजूरी कैदविचाराशयाकटीअकरा ७

अकट १२ आर्या

जार्जवसिंगापूरी मलकापूरीघरेनिबाधाया वा
राव्याकटिकथिला तोभावाणीकदस्तुरीयेया ८

अकट १३ आर्या

झाझावरतेन्यावा मालकसातोविचारकथिलाहे
तद्विषईदशकल्पे तेराव्याकटिसविस्तरेपाहे ॥९

अकट १४ श्लोकसुग्धरा

वादीजाबीयुरोपीयन मुखवचनसिध्दोनोसर्वकामें
व्हावेकीस्वच्छदस्ता अयवजनसता बोधिलापंच
कलमे वादीकांहीचदेणे जरिखलुअसल्या त्या
तवज्जाकरावे देणेदारासदाव्या तअकटिचवदा
हाचसारार्थंफ्हांवे ॥ १० ॥

अकट१५आर्या

परकीराज्याचेजे आहेआधिकारत्यावकीलाला॥
पंध्रासताविश्वा तिसरातेरापरीचराकथिला॥१॥

अकट१६श्लो०स्वग्धरा.

इष्टेंड्याकंपनीच्या हरयकपदिकींठेविण्यालाप्र
कामें॥जेव्हांताब्यांतव्हावी कमिह्यणुभियां यावि
शींचारकल्में॥कैदीलोकांसधीक्षा ठरलिअस-
लिया त्याजनावर्तणूकी आहेहाभावसोव्हा अ-
कटिचकथिला निश्चयेतोविलोकी॥१॥

अकट१७श्लो०स्वग्धरा.

कांहींफिर्यादपूर्वी कृमिनलजडजी घेतहोतामि
ठाची केलीतीबंधताकीं प्रथमअयकणें अस्तिमा
जस्त्रिगची॥त्यालायोग्यादिसूनीं स्वरितजरित

या पाठवावेतयाने ऐकायी भावसत्रा कटिपरि
कथिला सर्वतोविस्तराने ॥ १२ ॥

अकट १८ आर्या.

दारूअर्कविकाया आज्ञादेण्याविशींचमुकत्यारी
कोणालागिक सीती अद्राअकटींचभावतोपूरी ॥ १ ॥

अकट २२ श्लो० स्वधरा

भिक्षाजेमागणारे जरिनिजवपुला दुःखदेतील
तेसे कंटाळासर्वलोकां करतिलबहुधा होयउत्स
न्नजेसे ॥ त्यालोकांतीसरात्री कइदचकरणे आ-
णिपोलीसजोकां जायेधण्याटकावा मगत्रयम
हिने बाविसाकव्यवंका ॥ १४ ॥

अकट २३ श्लो० स्वधरा.

बाछाईकोडनाचे ननुहकुमतिचे आणिसुप्रीम

केचे हद्दीतासान्यदेशा तिलपरिजडजी आणिमाजि
स्त्रिराचे ॥ वारटेंचालवाया अणिहुकुमहकमा का-
यदात्याविशींकीं तेवीसाव्याकटीतो ठरउनिकथि
ला अष्टकल्पेंविलोकी ॥ १५ ॥

प्रस्तावनाआर्या.

व्यारव्यानविनायकनर सिंहानेंमंजुबोधपाकाहीं
समजावेपरिकथिलें चाळिसअकटातयानुरेकांही
इतिश्रीसन्न १८४० इसवीचेअकटाचेंव्यारव्या?
नविनायकरूतसंपूर्ण.

सन्न १८४१ इसवीचेअकटाचेव्यारव्यान

अकर२आर्या.

गांजाभागविकीजो कलकरापासनीरजाचीटी
घेतानंत्यासदंडन मुद्रानीसप्रकारयुगअकटीं १

अकट ३ आर्या.

मुंबइआणिकुलाबा टापूमधिबंदरीजरीकोणी॥

केलागुन्हातयाचा नयरीत्यकटत्रयीतरीप्राणी॥१

अकट ४ श्लो० स्वग्धरा.

टापूमध्येकुलाबा अणिकममइच्या बंदरीकोण-

गाडी किंवाजीपालरवीती इतरसुवहनें मालने-

ण्यासहोडी॥ठेवायासाणिभाडाठरविणविषयी

बाधिलाहाविचारतेथेंत्यास्याप्रकारें परमितअक

टीं अष्टकत्मानचार

अकट ५ श्लो० इंद्रवज्रा

इंग्नीशसर्कारतयाअपाय इच्छीलदंगाणिकबं

डहोय॥मुकत्यारमाजस्त्रिटतेधराया पंचाकटीं

सप्तककत्मवांथां॥ ५॥

अकट ६ आर्या

ननुस्मवरमश्रबजे ह्यणजेमद्यप्रकारवंगाली
देशीनेऊनेनवकल्पे सार्हाकटीगतीकथिली ५

अकट ७ आर्या

साक्षीघेण्याविषई नानारीतीनिरोपिल्याप्रकटी
परजिल्ह्यातुनिकैसे कल्पाष्टेनिकटसातव्याअकटी

अकट ११ आर्या

नेटिवलष्करणथे कोर्हअफारिकवराचियाकाम
कैसेंचालावेकीं अक्राअकटीअसाठराकल्प ७

अकट १२ आर्या

अद्राष्ठतिसइसवी पंचेवीसाकटस्थअकरावा
कलमार्थबोधविषई तेराकटिहानिरोपिल्याप्पावा

अकट १४ आर्या

मुंबईआणिकुलाबा टापूतेथीलसर्वबाजार वंदो
वस्तकराया कथिलाचौदाकटीचतोसार ॥९॥

अकट १६ आर्या

अपल्याकामापूर्वी पिसिनष्टीनेकरावयाशपथ
तदर्थशोडषअकटी त्याचीकथिलीसविस्तरेरीत

अकट १८ आर्या

इष्टेंडयादेशातुनि बाहिरनेण्याविशीलटाईचे
सामानदारुविषई अष्टदशाकटित्रिकल्महोत्या
चे ॥११॥ अकट १९ श्लो० शार्दूलविक्रीडित

मेल्याचानरवारसाअसलिया वेडासमीपीन
से सोळावर्षजया तथाजवळिचेज्ञातीसखा-
जेतसे अर्जादिउनितुर्तबंधकरण्या अकत्या
रआहेस्वरा कल्मेविंशतिएकुणीसअकटी ता

त्यर्यहोकींबरा ॥१२॥

अकट २० आर्या

मेल्याचाजोपैका येणेअसल्यावसूलघेयाला
सरदीफिकीटपंधरा कल्मेवीसाकटातहाकथिला

अकट २१ श्लो० वसंततिलका १३

गल्लीविशुल्करण्याहुकुमाअमान्य त्यालाघडे
द्विशतशुभकरीलअन्य दंडाथवाश्रमनकैद
चयेकमास एकेविसाकटिचपंचमकल्पभास १४

अकट २७ आर्या

इष्टंटावहिवाटक पैकाघेण्यासकर्जदाराचे सत्ता
विसाकटीहा चौकल्मेणिकजयापगाराचे ॥१५॥

अकट २८ आर्या

अद्राएकुंचाकिस इसवीच्यातेविसाकटीहुकुम

त्यापरिलक्षरलोका लागू अष्टाविसाकटीसीम
अकट ३० श्लो० शाहूलविक्रीडित १६

जोकोणीखलुकोडतासउलथे माजस्त्रितासी
तसे बोलेकैदतयाशतद्वयमिते दंडैकमासाअ
से न्यायासीअटकावताकरिलकीं जोदांड
गाईकरी तीसाव्याकटिभावतीनकलमे मुद्रा
नदेयेतरी ॥ १७॥

प्रस्तावनाआर्या

व्यारव्यानविनायकनर सिंव्हानेमंजुबोधपाका
हीं समजावेपरिकथिले एकेचाळाकटानुरेकाहीं
सन् १८४२इसवीचेअकटाचेव्यारव्यान

अकट ५ आर्या

दारूविकण्याविषई फीकैसीघेतल्यारजाचीटी

मुंबईआणिकुलाबा टापूमध्यर्थपाचव्याअकटी
अकट६आर्या १

इंग्रजसरकाराच्या देशीकाहींकगांवमुंबद-
ला घेयाभावनिपाणी साताराचेसाहाकटीक
थिला ॥२॥ अकट८आर्या

अद्राएकेचाळिस इसवीचेकटिचवीसयकुणीस
भावप्रकारपुढें अष्टाकटिसदरकोर्टहोण्यास ॥१

अकट१२आर्या.

लश्करलोकांचेजे कर्जविचारींतसेचबाजार ॥बं
दोबस्तकराया बाराव्याकटिनिरोपिलासार ॥१॥

अकट१३ श्लो.स्वग्धरा.

मुंबाईप्रेनसीचे मुलकिवसुलिच्या ज्यासअ
कत्यारआहे दिल्हासकारत्याला वसुलचक

रण्या कायसुरव्यत्वहोये॥जागीर्दारसतेसे च
इतरसरदा रासअकत्यारताकीं देण्याच्या बाब
दीतो त्रयदशअकठीं भावआहेविलोकीं॥१॥

अकट१४आर्या.

सुंबइआणिकुलावा टापूमध्येंजनासज्याकर्म॥
देयेदुःखतयाशीं क्षार्थीचौदाकटीचदशकल्में

अकट१५श्लो० इंद्रवज्रा

नेटीवलोकॉसकिमोरशीस टापूकडेज्ञानहिजा
वयास॥ सार्जींतिथेंत्यांसचन्यावयास तीरी
तपंध्राकटिं कल्मवीस॥१॥

अकट१७आर्या.

रविनियुकामामध्यें डिपुटीकर्ण्याससुरव्यको-
सलकीं॥ कथिलीरीतयाची सत्राव्याकटिवि

शेषनोपरकीं ॥१॥

अकट१८श्लो०मालिनी.

जरिकुणिवसुलाचे कामकर्तेगुहेकीं करिलत
रितयाचा न्यायकर्ण्याविशींकीं ॥कलकटरवि-
मुरव्या हेचमाजिस्त्रिगाला त्रिकलमअठराव्या
कस्यहोधाडण्याला ॥१॥

प्रस्तावनाआर्या.

व्यारव्यानविनायकनर सिंहानेमंजुबोधपाका
हीं ॥समजाचेंपरिकथिलें बेचाळिसाकटापुरे
काहीं ॥१॥

सन्न१८४३ इसवीचेअकराचेंव्यारव्यान.

अकट१आर्या.

स्थावरमिळकतविकली घाणतसेयेउनीचनों

दविणें ॥ आदौ घडेलत्याचें चालेप्रथमाकटीं
चफीदेणें ॥ १ ॥

अकट ३ श्लो० इंद्रवज्रा

भोग्यासचाळीसवकायघास नाहीनिवाडाफि
लयुक्तत्यांस ॥ मुरव्यस्थळींत्याफिलहोकरा
या तेमुरव्यआज्ञान्यकटींचदेया ॥ १ ॥

अकट ५ श्लो० इंद्रवज्रा

परानिवाडाबटकीगुलाम कर्ण्याविकूनेंरकलु
चारकल्म ॥ पंचाकटींविस्तरतः प्रकार संबो
धिलाहाननुभावसार ॥ १ ॥

अकट ११ श्लो० शार्दूलविक्री०

रीतीज्याअसतीलत्याचकरणें अकत्यारहो-
यातसे नारीहातुनिकामधामनकदा घेऊंन

येहोअसे अक्राव्याअकटीनिरोपणअसा पं
धासकल्हेंपहा कैसेज्यावतनासकामकरते-
चालावयालामहा ॥४॥

अकट १२श्लो०स्वग्धरा-

मुख्यस्थानीहिजेव्हा ठरवितिजडजे सर्वजे
तेनिवाडे भाषानेस्वस्यल्ल्यांवे अणिकतरऊ
मा कोडतीवाक्यमोडे जोडावेत्याहित्याला स
कलमुनसिफे यापरीकोडतीजे वाक्यानेपूर्ण
कीजे रविमतअकटी तीनकल्हेविराजे ॥५॥

अकट १८श्लो०स्वग्धरा-

टग्गीडाकाइटीचा किमपिनरजमा होउनीउर्फ
तैसें त्यालाडाकाइटीचे निकटदस्वडा घालती
होयऐसे शाबीताहेगुन्हा ज्या वरजरतरतेदंड

प्याकैदमोटी देशातूनीहिन्यावे नवयुगअकटी
बोधिलात्यानुसावी ॥ ६ ॥

अकट १९ श्लो ० मंदाक्रांता

घाणाचीकीं समजअसता घेतलातेचवस्त
ज्यानेज्याचे प्रथमपरिते नोंदिलेतेचअस्त
त्याचेचाले ह्यणुनिकथिले तीनकल्पेतसेकीं
एकोणीसा कटिचपहिला रद्दआहेविलोकी

अकट २१ आर्या

ज्यारीतीनेहोइल मोलकन्याचीरवानगीजैसे
मोरीशासटापूकड एकविसअकटीनिरोपिलेऐ
सें ॥ ८ ॥ अकट २४ श्लो ० इंड०

डाकाइटीचाचगुन्हाठकाव केलातयासफतवा
रवलुशास्त्रभाव नाहीचन्यायाविषईविचार

सद्बोधचोविसकटीप्रसार ॥९॥

अकट २५ श्लो० वसंततिलका-

जीजीनसे णिगटडीहिबनावटीचे इष्टेंड्यचा
चपरदेशिहिकंपनीचे आणेलजोहिजलमार्ग
काडूनजेव्हां होतीलजसरसपंचविसाकटीहा
प्रस्तावनाआर्या १०

व्यारव्यानविनायकनर सिंघानेमंजुबोधपा-
काहीं समजावेंपरिकथिलें त्रेतालीसाकटानु
रेकाहीं ॥११॥ ७, ७, ७

सन् १८४४ इसवीचे अकराचेव्यारव्यान-

अकट २ श्लो० स्वग्धरा-

द्यावेजामीनखर्चा विअणिनकला सर्वइंग्ली
शभाषा फिर्यादीच्यासमंधी अखिलतरजुमा-

कौसलीक्षिनआशा आहेज्याचीकराया अफि
लहिचवथ्याकायद्याचेशतावे कल्पाचाभावए
सा द्वयअकटियुगे कल्पसारांशफ्हावे ॥१॥

अकट ५ आर्या-

सोडतिकाडिलजोकां आज्ञावाचूनगौरमेंटाचे
दशशतमुद्रादंडच होइलत्यालाशयाकटीपंच २

अकट ८ आर्या-

नेटिवअफीसरकी सैन्यासिपाईसकोर्टमार्शल
हा केदेतदेविण्याविसि अष्टाकठिभावबोधिला
पाहा ॥३॥ अकट ९ श्लो० शार्दूलविक्रीडित-
अर्जाच्याविषई विमुरल्यसदरा भीनाकडेकींत
से द्यावीकींसदरामिनासप्रतिवा दीनाहिताच्या
तसे ऐकूनेअणिजोविचारकरणे ताब्यातआ

हेजरी कल्पोपंचनवाकटीचकथिला तात्पर्य
 होयापरी ॥४॥ अकट १४ आर्या
 जीवंताहेतोपरि कैदकरायातसेतरीपार करण्या
 ससदरकोडत मुरव्याहेकटिचतुर्दसीसार ॥५

अकट १५ आर्या

कापुसरेसिमकापड यावस्तूचेजकातवंद रिक्तीं
 घ्यावीकैसीयास्तव पंध्राव्याकटिविचारआहेकीं
 अकट १६ आर्या-

सोळाव्याकटिकथिला षट्कल्पानेवनाविलेमी
 ठ त्याचीजकातकैसी घ्यावीह्यणहूनबोधतोस्यष्ट
 अकट १७ श्लो० म्रग्धरा-

अंग्राच्याकीकुलबी महसूल करण्या फौजदा
 रीदिवाणी नेमायालायजंटे अणिकपरिअरि

ष्टांटव्यात्याप्रकर्णी त्यांहिकामेकरावी कसिद्वणु
 नितसे सर्वकानुप्रकारे सत्राव्याच्याकटीहे विक
 थनकथिले पंचकल्मेविचारे ॥८॥

अकट १९ आर्या.

नानावस्तवरीकीं घेण्याचीजीजकाततीबंध या
 विमिसप्तमकल्मे येकोणीसाकटीचहाबोध ॥९॥

अकट २१ आर्या.

झाझीचढूननेटिव दुसऱ्यादेशातजावयाहुकुम
 लागेयक्केवीसा कठिनासर्गोस्तिसप्तदशकल्म १०

अकट २२ आर्या.

तंब्याचेजेऐसे करण्याचेटंकसाळयास्तवहे क-
 ल्येवेदनिवेदन बावीसाकटिविचारतोप्राहे ॥११॥

प्रस्तावना आर्या.

व्यारव्यानविनायकनर सिंंहानेमंजुबोधपाका
 हीं समजावेंपरिकथिलें चघेचाळाकदानुरेकाहीं
 सन्न १८४५ इसवीचेअकटाचेव्यारव्यान-

अकट २ आर्या

जारस्त्रीच्याकर्मा विसिभर्तारासिवायफिर्यांद
 ऐकूनेजरिशाबित होयेद्व्यकटीतयाघडेकेद ॥१॥

अकट ३ आर्या-

त्र्यकटीअफीलरवर्चा जामिनघेण्याथवानघेण्या
 स याबाबीकथिलाहे स्पष्टपणेंइष्टइंड्यताभास

अकट ८ आर्या-

सरकारामलदारा पासूनाफीलरवर्चजामीन घे
 ऊनेयाविषई अष्टाकटिसर्वबोधिलेंकथन ॥३॥

अकट ९ आर्या-

नानाजीनसयावरि वरलीकिंजकातशोकडाटके
केलीरीतप्रकटी नव्याअकटीनिरोपिलेपके ॥४

अकट१० श्लो०स्वर्गधरा-

शालीफिर्यादद्यावे प्रथमसमनजो त्याकडेपो-
हचवेना ऐसेशाल्यासतेव्हां वरितचप्रतिवा
दीसधर्ण्यासअन्या द्यावेवारंदत्याला ह्यणहु
निकथिलें कोर्टवादालतीचेआहेमुक्त्वारताकीस
दशमअकटी भावव्हावेतयाचे ॥५॥

अकट११ आर्या-

दशमाकटार्थप्रावेणं आहेकामासफोजदारी-
च्या कथिलाआषयअकरा अकटीरीतीतसेपाहा
त्याच्या ॥६॥ अकट१५ श्लो०१ आर्या २
माजस्वीटासमक्षीजमिनजलतसे मासकी

मारण्याची जागा आणीक काहीं जमिन भवविशी
 आणि वाडीतयाची कोणी फिर्याद केला तरि शशि
 महिना त्यातकी जे नसेकीं ऐकूने सप्तकल्में ह्य
 णहुनिक थिले पंधरा व्याकटीकीं ॥७॥

अकट १५ आर्या २

पंधराकत्यर्थाहे नेटिव अफीस राणिलक्षरचे
 सोजर देण्या घेण्या व्यापाराचे तसेच कर्जाचे
 यावितरित्के जरि कीं फिर्यादा हे नसून यंष्टाप ॥

अर्ज्या घ्याव्या सर्वहिं कोडत साध्या वरीच कामो
 प ॥७॥ अकट १८ श्लो० २ इंद्रवज्रा

जीवंत आहेपरि यंत कैद जो सोसणारा करण्या
 सवोध कैदीस उद्यक्त जरितो हि होये शीक्षा क
 सीत्या सघडेल काय ॥८॥ एतद्वि सीतो कथिला

द्विकल्पे अङ्कटीपावरसप्रकामे मृत्युतरी-
 पारकरां वयाला आज्ञावरूनीजडजीतयाला
 अकट २९ श्लो० शार्दूलविक्रीडित.

कामेपुष्कळफौजदायणिदिवा णीझालियाको
 सला नेमायाअधिकारतास्तिचतिथे ज्यायंट
 जडजाखिला धाडावेंखलुकामत्याहिंकरणे
 जिल्हास्थजडजापुटी कल्याष्टेकथिलाविचा
 रमगळा एकोनतीसाऽकटी ॥९॥

अकट ३१ आर्या

लश्करचाकरसोजरअपीसरज्यासपेनसीना
 हे त्यावरटाचनबसतो एकतीसाकटिद्विकल्पतोषा
 हे ॥१०॥ प्रस्तावनाआर्या-

व्याख्यानविनायकनर सिंघानेमंजुबोधपाका

हीं समजावेंपरिकथिलें पंचेताळाकटानुरेकाहीं
सन्न १८४६इसवीचेअकटाचेव्याख्या ११

अकट १ श्लो० १ आर्या १

वकीलासफीचाचतुर्थीशदावा परीसाक्षहोता
निवाडानद्यावा असाभावएक्याकटीवर्णिलाहे
सविस्तारतेरासकल्येचपाहे ॥ १ ॥ मुनसिफलो
कालाहे दंडकरायावकीललोकातें त्याबाबदि
जडजकरी नाहीफिरणारसत्यमानाते ॥ १ ॥
गुणअबरुत्तेयुतनर आहेत्यालामिळेलकींस
नद विपरीक्षाकींव्यावी सदरादालतहणूनहे
निनद ॥ २ ॥

अकट २ आर्या.

अकटदृष्टिकल्पे कथिलाकापूसबंदरीनेला

कोणाजकातनाही एतद्विषईविचारसर्वाला ॥२॥

अकट ३ श्लोक-

जमीनीचाकज्या बहुतअसतोहृद्विषई तथा
नाशालागी अकटितिसरा कल्मषट्हीं सवि
स्तारेहृदी ठरउनितयानिश्चयपणा तसेशी
क्षामोडी जरिननुतया बोधुनिजना ॥ ३ ॥

अकट ५ आर्या-

स्मरतातिलजोपोलिस त्याचीअकत्यारताअ
सेकैसी याविसिपंचमअकटी कल्मविशून्ये-
निरोपिलीऐसी ॥ ४ ॥

जाहीरनामा-

तेराकानुयुतेकीं जाहिरनामारजेकिसीप्रगट
घ्यावेपगारकापुनि कोणांकैसेनघ्यावयानिकट

अकट११ श्लो० स्वग्धरा.

स्वादेशांत देशी अहमदनगरी त्यातले
कांहिगांवे मुंबार्डकायघाचे हुकुमचअमला
पासुनीमुक्तव्हावे एकुंतीश्चांतभागा वरुनष्ट
थकजे शेवटीलीहिलेले तेथेकेलेएजंटा कटि
ननुअकरा पंचकल्मेनिबोले ॥५॥

प्रस्तावनाआर्या.

व्यारव्यानविनायकनर सिंव्हानेमंजुबोधपा
काहीं समजावेपरिकथिले सेताळीसाकटा
नुरेकहीं ॥१॥ संपूर्ण.

सन् १८४७ इसवीचेअकटाचेव्याख्या०

अकट ५ श्लो० स्वग्धरा.

इस्टंडयाकंपनीच्या हुकुमपरमिते फौजदाय

ध्वजाची संस्थानी अन्यदेशा वहिवटकर-
 ष्या मुख्यताहेतयाची शीक्षापूरीकराय ति
 मूलभूतपडण्या ज्याजपासीतुरंग तेथेंधाडून
 घावे निगमसुकलमें पाचव्यांतप्रसंग ॥१॥

अकट१० श्लो० स्वधरा-

अद्वाछतीसतीश्वे अणिकखलुतसेत्रेयचा
 ळीसवीचे चोवीसाकायघाती ललिरिवतहु-
 कुमा कोरटावाचुनीचे कोर्तान्याजन्मपूरी वर
 विणअसल्या त्यातरीपारकर्णी आहेमुख्य
 त्वनाही परिलिरिवतकरणे दत्तरीदाहिवर्णी २

अकट१३ आर्या-

हिंदुस्थानाचेनर जातिलसिंहद्विपासहोत्या
 त एकुंचाळीसचौदा जोभागाहेचरदत्तेरात ३

अकट ३० आर्या.

विद्याभ्यासाविषई ग्रंथस्वामित्वआणित्यारीती
कथिल्याविंशत्यकटी सत्राकल्येसविस्तरेंनीती ४

प्रस्तावनाआर्या-

व्याख्यानविनायकनर सिंद्धानेमंजुबोधपाका
ही समजावेंपरिकथिले सत्तेताळाकटानुरेका
हीं ॥१॥ संपूर्ण.

सन् १८४८ इ सवीचे अकटाचे व्याख्या.

अकट ३१ श्लो० स्वग्धरा.

कोणासीखूनहोये अणिकजरिकुणा खूनहो
ईलऐसे माहीताखूनज्याने शिशूहरिलुट
णे दर्बडाएकडासे नोहासिथीसनेण्या परस
हअसता त्याठगाअर्थआहे पोरेचोरीप्रय

ले करिवगितिसरा बोधिलाभावपाहे ॥१॥

अकट ६२श्लो० इंद्रवज्रा-

अन्येग्रजीराज्यसमंधिजातो एतोतसेमालहि
गलबतेतोत्याचीजकानदरसारखिच्छावया-
सी हाभावषष्टपरित्यातअसेविषेधी ॥ ६॥

अकट ७ आर्या-

सदरीअकटाचेकीं केलाहेकींबरानिराकर्णक
त्वद्वयेनसप्तक पाहातोतूर्णअर्थपरिपूर्ण ॥३॥

अकट १० आर्या-

संस्थानमाडवीचा मंबार्डच्याचरवालसाताला
कानुनतेथेचाले कलमत्रितियेदशाकटीकथि
ला ॥४॥ ६ ७ ८

अकट ११श्लो० मालिनी-

ठगदखडियाला कैदसमाब्दव्हावे समजुनिकुणि
 वस्तू चोरलेलेन घ्यावे ॥ कमिटनय करावा हेच रुद्रा
 कटीत्री कलमननुन घावे मौलवीमत्तशास्त्री ॥ १ ॥

अकर १८ श्लो० स्वधरा.

घावामाजीनबाबा सरतकविभुचा दौलतीचा विचार
 सर्कारानीकरावा जरिऋणअसल्या फेडहीकारभार ॥
 संरक्षावे कुटुंबा अणिकनकरणे कायफिर्यादचाले
 बाकीपैसातयाष्टा दशकित्तअकटीं चारकल्पेनिघाले

अकर २१ आर्या.

एकेविसाकटिद्वय कलमजुगाराणिपेजलेरवाचे ॥ चा
 लेफिर्यादनहे कोडितिसुप्रीयकांहियोगाचे ॥ १ ॥

प्रस्तावना. आर्या.

व्यारव्यानचिनायकनर सिंहानेमंजुबोधपाकाही ॥ स.

मजावेंपरिकथिलें आहेताळाकटासुरेंकाही॥१॥

सन् १८४९ इसवीचे अकटाचें व्याख्यान.

अकट २ आर्या

धिंडनडागूनेकीं तद्विशिकानूनबंधकेलाहे॥कल्प-
द्वयेंद्वयाकटि कथिलासारांश हाचतोपाहे॥१॥

अकट ४ श्लो० स्वधरा.

वेडाभांतिष्टकैदी जरिननु असला त्याविशींन्याय.
केसा झावात्यालागुन्ह्यानें विरहितकरणे आणिवं
दीततेसा॥ संरक्षावें अश्वते अणिव करुनियां सु
क्ततात्यासनेमें विस्तारेचौकटीकी सकलविषयहा
बोधिलासमकल्पें॥१॥

अकट ६ आर्या.

अर्मारील शकरीचे जनपेनशिनावरीदवाण्यमल ॥

चालेन कधीपड कटी वेदसकल्येनिरोपिलाविमल॥

अकर १२ श्लो० शार्दूलविकीटित. ९

सन्नष्टपंचयुग्म द्वयदशमुनिचा कायदाकीठ्याचा
 त्याचेछतीसकल्या तिलमजकुरजो त्यापरीचौक-
 शीचा॥आहेकर्ण्यसअकल्या रनिखिलसदरा दा
 लतीलाणिजोकां बाराकस्याशयाहे नवकरिजरि
 नो चारकल्येविशंका॥३॥

अकर १४ श्लो० शार्दूलविकीटित.

जोकोणीनरलशकरीवरचडी किंवाफितूरादिकें केला
 त्यावरिकीं गुन्हाकिलनये शाबीतझाल्यासके॥
 यावज्जीवसमुद्रपारकरणें सप्ताब्दकैदाथवा त्या
 लासक्तघडे नशास्त्रमतचौ कल्येकटींचौचदा॥१॥

अकर १५ आर्या.

सनाविश्वाअद्रा साव्याकलौकरदतीरकम ॥पं-
धाव्याकटिकेली आहेत्यालाचपूर्णशशिकल्म १

प्रस्तावनाआर्या.

व्यारव्यानविनायकनर सिंहानेमंजुबोधपाकाहीं ॥
समजावेंपरिकथिलें एकनपन्ना करानुरेकांहीं ॥१॥

सन् १८५० इसवीचे अकरावें व्याख्यान.

अकर ५ आर्या

बीटनदेशावांचुनि गलबतिमालासकांहिनजका
त ॥इष्टेड्याच्यादेशीं पंचाकटिकल्मएकरतांत ॥१॥

अकर ६ आर्या.

लशकरिहोतातगुन्हें माफकरायाधिकारदिधलाहे ॥
हिकमांडरइनचीफा षष्ठाकटिकल्मचारतेपाहें ॥१॥

अकर ७ आर्या.

अद्वेताळिष्टाकर रद्दास्त्यन्यस्थळींगुनेगार ॥ नेतादि
नतेगणणे सप्ताकटिकल्पतीनस्रविचार ॥ १॥

अकर९आर्या

मुंबाय्यन्याठिकाणी लघुकर्जाचेवसूलहोण्याला ॥ न
वअकटीहेकथिलें शतएकादशककल्पहोण्याला ॥ १॥

अकर१०श्लो०स्त्रग्धरा.

आर्बस्थानातुनीकीं गलबतअदनी बंदरीमालयेतो को-
ण्यादेशांतुनीकीं गलबतजरिकीं भर्तडाम्मालजातो ना-
नानेकाषदार्थी ननुकसस्तया दोनकल्पेनदाही अद्वे-
ताळेसवीचा ऋतुअकटिअशा वावदीलसुनाही ॥ १॥

अकर११श्लो०स्त्रग्धरा

एकेताळेसवीचा अकरदशतया कल्पतेरास्तिरद्द
सर्काराचेभिसाफा णिमदतकरणा रेणिसंस्थान-

शब्द॥ त्याच्या राज्यांत जाये गलबत कसिफी घ्या
वयाचा प्रकार अक्राव्याच्या कटीहा विनिरिबलक-
थिला पंचकल्पे विचार॥ ६॥

अकट १२ आर्या.

सर्कारीद्रव्याचे करणारे वसूल ज्या जमीनीचे॥ व
हि वाटणार जामिन घावे कटिषट्क कल्प बाराचे॥ ७॥

अकट १३ आर्या.

विश्वासघात करणाऱ्याला शीक्षा करावया अकट
तेरासन्न ठराशें पन्नासाचा विबोधिला प्रकट॥ १॥

अकट १६ श्लो० स्वग्धरा.

नानाभाना करूनी परविषय हरे चोरठ क्लादिना-
वे न्याये साबीत झाल्या वरि कडतया आणि दं-
डी करंवे ज्याची नुस्मान झाली किमपिच अवघे

दंडपैसातयाव द्यावेहाभावसोळा करिंकलमयुगे
दंडकांहीलिलांव॥१॥

अकर१७श्लो०स्वग्धरा

मंबार्ड्याकुलाची नयसडकतसे लोहरस्ताकरा-
या जाग्याचीन्यूनताकीं आणिजडपडल्या घाल-
तानाहिंपाया॥ एयेज्याचेजमीनी सकलसदन-
हीं पांडवांचेमनाक् गेलाहक्काणित्यांचा क्षणहु
निसतरा कल्पसेकल्मएक॥१॥

अकर१९श्लो०स्वग्धरा.

दाह्यवर्षावयाचे हुनिकमिनसणे आणिअद्रब्दहू
नी जास्तीचेनोअसेजे लघुशिरकतया योग्यधं
दाकळोनी पंचेवीसाग्रकल्पे उदमशिकविणे ए
कुणीसाकटीहा विस्तारेंसर्वलोका समजुतिकरि-

ता बोधिलाभावपाहा ॥१३॥

अकर २१ श्लो. सगधरा

हिंदुम्लें छादिकाचे णिपुरुषअबला अन्यधर्मा
नुसारी जातीबाहीरगेल्या अगमनयपथा हक्क-
नाहीविचारी इष्टेंड्याकंपनीनें उपरविगणना
नायकूनेंअशास बाछाईकोडताचे किलशशि-
कलमें वर्णिलाएकवीस ॥१॥

अकर २४ आर्या.

मुंबइटापूमध्ये नेयतमारवूजकातदरपुरुषा ॥सा
डेसातरुपाया कल्मथ्यकटीविचारचोवीस ॥२४॥

अकर २५ श्लो. शार्दूलविक्री.

देहानाशविकार करकअसे देईलजीवघर्कीं
जोअन्याविष त्पंसकांहिवरषेंसिंधूत वासा

णकीं॥ यावज्जन्मविशालकैदकरणे वेदाब्दकींशेष
टीं कानूनाचलणाकरी त्रिसिकवी पंचेविसाव्याकटीं^१

अकट२६आर्या.

कलकत्तारवेरिजकीं देशीबंगालनिर्मलाध्यात॥ क
रण्याचौदाकल्में सघीसाकटिंनिरोपिठीमात॥१॥

अकट२७आर्या.

गलबतव्यापारीकीं करणेकैसेरजशराविषयीं॥ सो-
ळाकल्मेंकेठी सत्तावीसाकटीबरीसपई॥१॥

अकट२८आर्या.

गलबतावरमोट्या व्यापाराच्याचबाबदींसार॥ ए
कैताळिसकल्में अठ्ठावीसाकटांतविस्तार॥१॥

अकट३०श्लो०स्वग्धरा.

सेताळीसेसवीचा प्रथमअकटिजो भायतो न्यून-

तेला नेलापूर्वीवकीला विषयिकथनजें फीहियावी
 तयाला ॥ नाग्रेअटकावकेली रिग्युल्युरअफिला
 दीडमहिनाविसंख्या मासनीनीनतीसा अकटि
 वकथिली चारकल्पेनव्यारव्या ॥ १ ॥

अकट ३१ आर्या.

मंबइएथेंमीठा सर्कारीवसलरक्षणाविषयीं ॥ क-
 ल्माष्टेंकींकथिली एकतीसाव्याकटींबरीसफर्ड ॥ १ ॥

अकट ३४ श्लो० स्वग्धरा.

इष्टेंड्याकंपनीच्या मुलकिजरिविभू थोरराहेथवा
 कीं राजद्रोहामुळेते कयदफततया रक्षणाच्यावि
 वेकीं ॥ किल्यामध्येंतुरंगीं तजविजकरण्या स्थान
 रीतीप्रकरें चौतीसाव्याकटीहा त्रिकलमकथिला
 भावमोम्याविचारे ॥ १ ॥

अकट३५आर्या.

मंबाईलारव्यांतच तरिवरघेण्यासमा णसासकरा॥
अत्राकल्लेकथिलें पस्तीसाव्याकटांतविस्तार॥१॥

अकट३६आर्या.

गोरेवसिपाईजे लश्करिचेत्यांसकेंद्रीआल्यानें॥ने
मणुकाणिपगारी हक्कनछत्तीसयुग्मकल्याने॥१

अकट३७श्लो०स्वग्धरा.

सर्कारीकार्यकर्तेनिखिलजनजरी वागणूकीतस्वां
दे मोटेदुहृत्यकेलें स्वबरपरमुखे ऐकिलीसत्यवाटे॥
त्याचीपंचानुमते चयकसिकरण्यासाधिकारास्ति
तेसे त्यालासम्पिंडकीजेसदतिसअकटीं कल्पपं
चेविशोऽसे॥२३॥

अकट३८श्लो०स्वग्धरा.

कोणाच्याहीसमोरे कडकतजना फौजदारीस-
मंधी खटल्याच्याचौकशीच्या समद्रवकरणा-
नोचकीलासमंधीं॥त्याच्यातर्फेवदावे कुणिसन-
दिअसो यापरीसर्वसार विस्तारेबोधिलाहेअड
तिसअकटीं वर्ततेकल्मचार॥१॥

अकट४१श्लो० इंद्रवज्रा

सिंगापुरीपौलसबेटजेथें मल्कापुरीयास्थळिसर्व
तेथें॥पंगूभिकारीठिवणेऽणिनेणें श्रीकल्मएकेचा
ळकटांतजाणें॥१॥

अकट४३आर्या.

मंडळिनोदायाचे त्रेचाळाव्याकटांतहासार॥एके
ताळिसकळें कथिलाहेकींबहूतविस्तार॥१॥

अकट४५आर्या.

कारो नरुअगलाचा नियमप्रेताविशीं विचारांशा॥
पंचेताळाकारकी चो कशिकरण्येक कल्यानिः शेष॥

प्रस्तावनाआर्या.

व्याख्या नविनायकनर सिंहानेमंजुबोधपाकही॥
समजाविंपरिक्थिलें पन्नासाव्याकटानुरेकांहीं॥१॥

सन १८५१ इसवीचे अकरावें व्याख्यान

अकर ४ श्लो० स्वर्गधरा.

मुंबार्इताणिताव्या तगडरसनदी नायबाचेणितेसे.
एकाकिंवाधिकानें मणुकविकरण्या कामत्याचं हि.
कैसें॥ माजस्त्रेदासआहे हिगवरनरत्या कौसला
लाधिकार प्रायः संदूरवेदा कटिकृतुकलमें बोधि
लासर्वसार॥ १॥

अकर ६ श्लो० इंद्रवज्रा.

आहेतजात्याकितिएकफोरा साचीजमीनीवरिह
 क्कधारा॥ इष्टेंडमंबाइतनप्रकार साव्याकटींचो
 विसकल्मसार॥१॥

अकट७ श्लो० वसंततिलका

फिर्यादजीप्रथमकोडतिदारवलाहे तीचाअफीलख
 लुइशिपशलादिपाहे॥ झालेतरीहुकुमआदिलको
 डताचा चालेलसप्तअकटींयुगकल्मत्याचा॥१॥

अकट८ आर्या.

रस्तेप्रसिद्धपूली रहदारीचेंजकातघेण्याला॥अ
 षाकटिंकल्माष्टें सर्गारासाधिकारदेण्याला॥१॥

अकट९ आर्या.

मुंबइटापूयेथें जोनरखेळैजुगारगुप्तपण॥होई
 सहस्रदंडी षोडशकल्मेनवाकटींकथन॥१॥

अकट१०आर्या.

अत्राएकेचाळिस इसवीचाअकटवीसत्याचाच॥
कथिलाअर्थदशाकटिंपंचमकल्मेंनिरोपिलाहाच

अकट१५आर्या.

मुंबइएथेरूजर केरकचोरामिळूनविकणारा॥ज-
मीदंडहिहोइल पंध्राकटिदशककल्पसुविचार १॥

अकट१६श्लो० स्वग्धरा.

द्रव्याचेमालमज्जांमिळकतदुसरी कोणतीतारणाचे
कापट्यानेंथनाकीं विगतनयपथा चोरलेमालज्या
चे॥ घेतोरवातोविकूनी मिळविसमजता घेयजो-
त्यासशीक्षा होयेसोळाकटीकीं करुनिसुकदमा पा
ठयावेंसमक्षा॥१॥

प्रस्तावनाआर्या.

व्याख्या नविनायकनर सिंहाने मंजुबोधपाकाहीं ॥
समजावेपरिकथिले एकावनाकरानुरेकाहीं ॥१॥

सन् १८५२ इसवीचे अकराचे व्याख्यान
अकर १ श्लो० स्वगधरा.

जकातीच्याबाबी निखिलममई लाखिसगळा ठ-
रावाच्याकानू नरहितचक्षा लेनुकथिला ॥ बहु
व्यासेल्लोका समजघडण्या पूर्णनवृथा अव्याहची
कल्पे प्रथमअकरीसूक्ष्मसपथा ॥१॥

अकर २ श्लो० स्वगधरा.

समुद्राच्याकाठीं चपरकियरा ज्यांतरुषकी ज-
काताहेमाला वरहिसगळा जायअणकी ॥ दिवा
णीमाजस्त्री टरवलुनजिथे तेचपररा ज्यमाना
वेणेंसें द्वितियअकरीं कल्मअकरा ॥ १॥

अकट ३ श्लो० शार्दूलविक्री.

दर्वर्काणिकत्या हुनीहिनिघती जेवस्तुमत्तातया
 देयासुरव्यअसे कळेकटरसा हे बान्यलोकानया ॥
 जिल्ह्याचेणिक बादशाइजितके सप्रीमकार्टेजिथे
 तेथेंनात्यधिकारतीनअकटीं अद्वासकल्मेमिते १

अकट ४ श्लो० इंद्रवज्रा.

सोडूनिजेमोरशिबंदरास टापूंतजाताततयाविशेषा ॥
 कानूनवद्रक्षणव्हावयास चौथ्याकटीपंचमकल्मभास

अकट ८ श्लो० इंद्रवज्रा.

लवाजमाशोरिफरवर्चद्यावें ताकीतपत्रामलचालघावें ॥
 हेकोडतेमंबडलाग्विसर्व अष्टाकटींअष्टसुकल्पभावा ॥१

अकट १२ श्लो० इंद्रवज्रा.

कोणाकसेप्राप्तनामझालें धाराअहेनाहिनयासचाले

हीचौकशीपूर्णकरावयाला बागकटीरुद्रमकल्पत्याला
अकट १३ श्लो० वसंततिलका.

समीमकोडीतितसेऽन्यअदालतीचे मुख्यापराधवि-
षयीं करिदंडत्याचे ॥ न्यूनाथवानिग्विलमाफकगवथा
ला तेराकटीचसरकारद्विकल्पत्याला ॥ १॥

अकट १६ श्लो० स्मग्धरा.

इष्टेंड्याकंपनीच्या मुळरिवननुजिथें पादशाइसूको-
र्टे आहेताणीकतेथे सकलविषयजे फौजदारीविशि
ष्टे ॥ त्याच्याकेशास्फरीती अणिनयकरणं कोणत्या
हीप्रकारें विस्तारेंषोडशाव्या अकटिसूक्तमें सप्त
विंशोविशोषे ॥ १॥

अकट २१ श्लो० मंदाकांता

जिल्होजिल्हीं गडरसनदा डीपुटीनेमण्याचे त्या.

णी कैसेसनयकरणे कायअक्याख्याने॥याव्या
वावीकथनकरणे दूरकेत्यापराध एकैवीसा अक
टिकलमें पंचमेंपूर्णबोध॥१॥

अकट २३ श्लो० शिखरिणी.

दुगचरणेकर्णे गफळततसे वेयअदवी अथादंती
होये निखिलकिमपी न्यूनकसगी मिळटंदांपकीं
विषयजितका स्वर्द्धडला मुदाईतेवीसा अकटि
कलमें तीनकथिन्ना॥१॥

अकट २४ श्लो० स्वधरा.

एतद्देशीयमर्त्याविषयुतकयफी जीनसेभक्षयायी जो
गनेंचाकरीते करविलफसगी व्यथकैदंनदेवी॥का-
नूनानेविरुद्धे ठकविलपरदे शासनेचंअशाशी शि
क्षाव्हावीहणोनी रवियुगअकटी णबकल्येविशेषी ५

अकर २७ श्लो० स्वधरा.

पोलासापाटलानें हरमुखरूपया च्यातचोरीअसेल
 नानाउत्संगळेगी दिलिपरपुरुषा कैदवेदानमूल॥
 आर्त्याफिर्यादसाबी तचमगरूपये पंचपर्यंतदंड-
 खोटासदनाससत्ताविसअकराअसे वेदकृत्येवि
 भांड॥ १॥

अकर २८ आर्या.

पोलासाच्याकामी बंधाहेसदरफौजदारीला॥पा
 हाण्याचेंकीकोसल करतिलअठ्ठाविसाकूटींदिं
 कला

अकर २९ आर्या.

एकुण तीसाअकूटीं सदरस्थितजडु जेहिनोंफरणें
 सर्किटकोसलदेतिल सनदजरीकींत्रिकृत्यपरिकरणे

अकट३० आर्या.

परराज्यांतिलजेनर एतद्देशीयमानवाधक॥ घेण्या
अर्जाघावी तीसाकट्यर्क कल्मशापथांक॥१॥

अकट३३ श्लो० शार्दूलनित्री.

गोलीसामलदारलाचकुणिजे घेतीतसेकीजनीं वार्ता.
गेररहा असेंहिकळता ताकाळमुरव्यामनी॥आ.
न्यातीवरपोटमुरव्यविभुला कर्णेकिंवाएकणे बनी.
साकटिवेदकल्मगणने संबोधिनाहंपणे॥१॥

अकट३३ श्लो० स्वधरा.

साळाहेसत्यज्याको इतिननुपरिनि ल्यांततोका
निवाडा चालायादारचलातां अमलहिकथितों चा
ललाध्याययाडा॥वादीमुक्त्यारभाहे जिथअम
लचळे सर्वज्ञानप्रकारें दिस्तारेंतेरुगवे दशकळ.

मयुते तैत्तिसाकस्यखेरे ॥ १ ॥ व्याख्यानविनायक
 नरसिंहानेमंजुबोधपाकाही ॥ समजावेंपरिकृधि
 लें बावन्नाव्याकटानुरेकांही ॥ १ ॥

सन १८५३ इसर्वाचे अकटाचे व्याख्यान.

अकट ५ श्लो० शार्दूलविक्री०

मद्रासाणिकमुंबईसमुलकी अल्याययस्केमुले
 चोरीजेकरितीलअन्यविषया शीक्षातयानोबळे
 मारावेफटके तसेकरतळा पाठीपटे लंपटी शाला
 धीशजसे नकेदकरणे कल्पद्वयेकाकटी ॥ १ ॥

अकट २ आर्या.

ब्रीटनदेशीबाच्छा चेंकुळउपभोग्यताजमीनीची
 यादेशीरयतापरि द्यावाजाबह्याकटीद्वितिये
 ची ॥ १ ॥

अकट ३ आर्या-

लारवंडीरस्त्यावर रहदारीबाबदीतवाटसरा
बंदोबस्ताविषई अकटिचोवीसवल्यान्याकसग

अकट ५ आर्या

अद्राएकुंचाकिस चौथाकानूनसप्रकल्याचा र
द्वाषयकेलाहे कल्येकेपाचव्यातहोमाचा ॥४॥

अकट ७ श्लो० शाहूलविर्काशित-

जोकार्णादुसत्याघरीभिरुनिया माराकृटीतेकरा
मालालान्यपदार्थवस्तुविषयापीडाकराकींजरी
माजस्त्रेटमहापराधनसल्या ऐशागु-त्याचोकरशा
कर्णालाप्रगण्णातिलाविभुअसे मसाकटीदेकसी

अकट ८ श्लो० स्वधरा-

संस्थानीत्याकुलाबा दिशानिखिलतसे मंभईका इ

प्रस्तावना आर्या.

व्याख्यानाविनायकनर सिंहानेमंजुबोधपाकांही॥
समजावेपरिकथिलें त्रिपन्नायाकटानुरेकांही॥१॥

सन् १८५४ इ.स.वी.चे अकरावे व्याख्यान.

अकर १ श्लो० आर्या.

इष्टेंड्याकंपनीच्या परमुलकि.अयोग गुन्हेचा अ-
रोप भालाहे ज्यामनुष्या वरननुभरण्या न्यायक
ण्या कलाप॥राणीच्यासर्वदेशीं विहरणअमली-
सर्वचारंटमान्य शीघ्रघावेंधरूनी ऋषिअकटि-
तयापंचकल्मेविसान्य॥१॥अद्रासत्तायीश्वा अ-
कावाकायशातिलेस्पष्ट॥केलेरद्वचकल्मे तेंजाणा
पंचपष्ठहीसप्त॥१॥

अकर ८ आर्या.

भद्राएकैचाळिस वीसै का वन्नचा तसे दहा ॥ अर्थ
 स्पष्टाष्टाकटी केला हे चार कल्प के पाहा ॥ ५॥

अकर ११ श्लो. स्वधरा.

इष्टं ज्या कंपनीच्या विनिस्विलमुलकी कोणतेही
 दिवाणी कोर्टाने जेटिलेले फदसलहुकूम्या ज्यांत
 नोशहदूवाणी ॥ व्यंगासोफहतीने रहितअफिल-
 कोर्टेन कंपेशर दनुस्सानीपक्षकारा नवअकटि
 करा वेनकल्पेकथो ॥ १॥

अकर ११ आर्या.

अर्धापेंसाकण्या वाच्यद्वयकटांतआशयदा ॥ वि
 स्तारेंकथिनाकी कल्पवितये समंनमेषाहा ॥ १॥

अकर १२ आर्या.

दिकटीपत्राहांसन्न घेण्याचें आणि नोंदण्याविषयी ॥

एकाहान्तरकल्मे केलीसनाकटींबरीसफई ॥१॥

अकट१८ आर्या.

गाड्यावरभाड्याचे बाबदिकथिलाठराफटीसह ॥

लोरवंडीरस्त्यावर कल्मत्रेचाकिसेसविस्तार ॥१॥

अकट२१ आर्या.

व्यांकास्तवकिलसर्वा पैसादेण्याविशींअभिप्राय ॥एकडे

विसाव्याकटि कथिलाकल्मद्वयेन्यनोकाय ॥१॥

अकट२९ आर्या.

बंदरियुरोपरवंडी सूर्यारारागधीनपाटवणे ॥ए

कुंतीसाव्याकटि कथिलासारांशहाद्विकल्पानें ॥१॥

अकट३३ आर्या.

कश्चिदपिन्यायाधिप निजभाषणिनिजठरावलीहून

कज्यातरिठेवाया तेतीसाकटिहराध्यकेकथन ॥१॥

अकट ३४ आर्या.

विद्युद्यंत्राचेजे स्थानास्तंभाविनाशाकाशीक्षा॥ चो
तीसाकटिकथिली तेविसकलमेंबहुतसुविचिक्षा॥

प्रस्तावनाआर्या.

व्याख्यानविनायकनर सिंहानेमंजुबोधपास्ये
समजावेंपरिकाथिले चोपनायाकटानुरेकासी॥

सन १८५५ इसवीचे अकटाचे व्याख्यान.

अकट २ श्लो० आर्या

ग्याजीटाणीकजाही ररवररअसभ्या वर्तमाना
दिपत्रें सर्वालोकोपयोगी रिपभिवयकस्या त्यात
लेसर्वतंत्रे ॥ जाणागतोपुरावा प्रथमदरशर्नः सु
र्वन्यायाधिपानी पस्तीसावाचकानू दशमसगा
व्या रदकेलाक्षणोनी॥१॥ अष्टाब्दयाहुनिकमी

नसावा साक्षीजनाणीककसापुरावा॥ घ्यावाकसें
 कोणसु योग्यतेचा पाहाण्यासुमुख्यत्वहिकोडताचा
 २॥ जिल्ह्यांतिलसुकत्यारीपत्रेशतमेलकावरीको-
 णी॥ मुख्यामलदारानें सहिकेले तेहचाल
 तीत्वाणी॥ ३॥ अद्वावन्नसुकल्ये उपरिस्थितसु
 र्वभावबहुमते॥ अकटद्व्यांतकथिला विस्तारोली
 निरोपिलाएथें॥ ४॥

अकट३ आर्यद्विगीती

हिंदुस्थानातिलजे अर्मारानूनि लोकनफरारी॥ हो
 ण्यास्तवनकल्ये चकटीदुर्वोधकाधकाभारी॥ १॥

अकट१० श्लोक-शाहूलविक्री

आहेज्यापरिषक्षकारअसल्या इकारघ्यायातया
 साक्षीजोचुकवील सर्वनुकसा नीपात्रतो घ्याव

या ॥ साक्षीदारजनासयोग्यसमने तेषाठवावेक-
सें आहे कीदशमाकटीविषयहा कल्मेष्मिं क्लोणि
सें ॥ १॥

अकट१२ श्लोक-मालिनी-

मयतनरहयाती बाबदीत्यानुबंध अपहृनिषड
लेले त्यास व्हावेनबंध ॥ प्रभुविनिर्कटयेण्या इह
कल्मेविचार रविअकटिअसाकीं बोधिडापूर्ण-
सार ॥ १॥

अकट१२ श्लो० मालिनी-

अपहृनिविनियोगे मैतमर्त्याकुटुंबा विषडमि-
नुकसानी द्या रयापूर्णज्ञात्वा ॥ इतरविषय बदला
त्यामपि र्यादयत्त अपननिगमकल्मे हावतेगक
रांत् ॥ १॥

१६०

अकट १५ आर्या. गीती.

माहालानिहायपोलिस जायं दाने मणे समुक्त्यार॥
गौर्नरकोसलपंधा कटिकल्मद्देनिरोपिलासार॥१॥

अकट १६ आर्या.

सत्तविश्वातेविस तिसराबावस्थसाहवाकलम॥
केलारदनपट्टा घालावेणोडशीत्रयेगुल्म॥१॥

अकट २६ आर्या.

सरकारीव्यांकीज्या लघुरकमाठेउनीजरीमयत॥
तहारसासद्यावे सधीसाकटिचपंचकल्पांत॥१॥

अकट २७ आर्या. गीती.

सरकारीप्राप्तसरी नोटीव्यांकाशराधिकाराहे॥को
णाकामेंकैसें सत्तावीसाकटीअसापाहे॥१॥

अकट २८ श्लोक.

व्याजावावदिजेपुराठरविले कानूनसर्वोदयं केलेंर
 दूदरापरी किलतसे जैसेकरारान्वये देवावंजरिनां-
 दराणि नजरे ज्याकोंडताच्या जसे फेंसल्यापरहीं
 कुसीदमिळणें अट्टाविस्वष्टेअसे ॥१॥

अकट ३३ आर्या.

लंडनजीवरपृष्ठी सूर्याग्गारासपाठ वीणार ॥
 दंडीहोडलतेंतिस अकटीकल्माष्टकेंसगिस्मार ॥१॥

अकट ३४ श्लो. स्वग्धरा.

गावन्नातेतिमाव्या अकटपरिनिवा देन्यकोडताति
 लेजे न्यायानेंतेविरुद्धं इतरकळवितों चूकभाहे-
 रिवाजे ॥ तेंसेंनोचालवावें मलअफिलजया घा-
 वयानाधिकार चौतीसाव्याकटीहा षट्कळमग-
 णे बोधिनेसर्वसार ॥१॥

अवतर्णिका.

व्यारव्यानविनायकनर सिंहनेमंजुबोधपाकाहीं॥
समजावेंपरिकथिला पंचावन्नाकटानुरेकांहीं॥१॥

सन्न१८५६इसवीचेअकटाचेंव्यारव्यान.

विभित्सपोथ्याआणिचित्रतेसें विक्रीपाहायासटि-
ऊंनयेसे॥ देवालयींनोअसल्यासचिंता येकाकटां
कल्मनयेसुपंथा॥१॥

अकट२आर्यागीती.

माजरुष्टेप्रकर्णी लेखीफिर्यादनांतसेकेली॥ इन
साफामुरव्याहे व्द्यकटीकल्मत्रयें गतीचदली॥१॥

अकट६आर्या.

नूतनयुक्तीकेली तीचाप्रकार्थइंडियासुरव्या॥अ
र्जियावीसतिस कल्मेंषष्ठाकटीअसेव्यारव्या॥१॥

अकट८ श्लो० स्वग्धराट्.

तेरासत्ताविसाचा वसुयुगकलमा तीनसत्ताविसा
ची चौथीरहीचकेली रकमहिंचवदा मत्तकल्याचि
साची॥ चौथीकानृतनअठ्ठाविस वसुयुगा कल्पवे-
दाणिपंच प्रायोरहीनुरंगी गवरनरविभू व्यष्टिभा
वार्थदाच॥१॥

अकट९ आर्या. गीता.

सतमिचेपाटीवर लिहिण्याचेकीशरातसेमाल॥ने
ण्याविषयीनव्या अकटीकल्पचयेंतयाचाल॥१॥

अकट१० आर्या.

ळशकरिखून वजरवमी नोहोण्याचेचराबदीदादा॥
शतवेविसाणेनतसे केलेरद्विकल्पकेपादा॥१॥

अकट१३ श्लो० स्वग्धराट्.

इष्टंस्याकंपनीच्या दिशिकमिशनरा पोलिसानेम-
 ण्याला त्याच्याहातींतसेकीं डिपुटिशिशियुगा का
 मकर्तेपराला माजस्वेटाप्रकणीं सकलहिषिये-
 पाहणेंचोकशीने आहेतेराकटीकीं शतवरअठरा
 कल्मभावप्रमाणें ॥१॥

अकट१५स्त्रो०स्वग्धरा.

विप्रस्त्रीचापतीतो जरिमृतअसला अन्यभर्ताकरा
 या आहेसुरव्यत्वतीला प्रथमपातिसह प्राप्तसंगा
 वराया ॥अप्रौढेलाच नाही अनुमतनसतां मातृ-
 पित्रादिकाहे ॥ ऐसे ज्ञात्यासशिक्षा ऋषिमितक-
 लमें पंधराव्याकटीहे ॥८॥

अकट१६आर्या.

इष्टंस्याताव्यातिल बंदरिदेणीचफीहि घेतात ॥ व-

र्षपरिनहिघावे कलेकेषोडशाकटीत्यांत ॥१॥

अकर ११ श्लो. स्वधरा.

अत्राचौपन्नसप्ता कटिहुकुमपरी सर्वमाजस्त्रि
 टाचे झाडाघेण्यासवारं वसमनसपिनाआणिध
 र्णासत्याचे ॥ इष्टं ज्याकंपनीच्या मुलकिच हुनरे-
 चालतीया प्रकर्णी फ़िर्यादान्यानसत्रा कटिकथि
 नचले वेदकत्मारथवर्णी ॥१॥ ७ ६